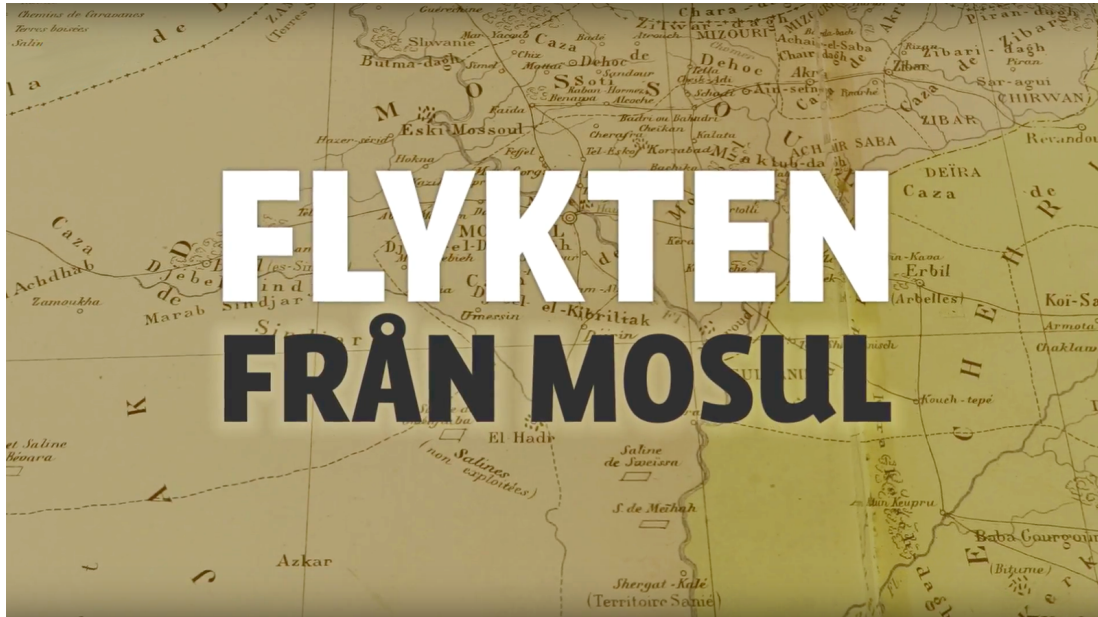


Flykten från Mosul

Omars berättelse,
nedtecknad av Fredrik Lång

Jag heter Omar. Jag är från Mosul.



UTGIVEN AV SVENSKA YLE.

[HTTPS://SVENSKA.YLE.FI/FLYKTENFRANMOSUL](https://svenska.yle.fi/flyktenfranmosul)

© FREDRIK LANG. 2016.

KAPITEL 1

Min barndom. Irankriget och Kuwaitkriget.

”Flyganfallen kom så ofta att vi till slut flyttade ner i källaren. Vi hade en liten gasplatta och levande ljus. Jag grät och saknade min skola.”

Jag föddes i Mosul i mitten på åttiotalet. I sommarhettan. Jag föddes som den första i en syskonskara på sex barn. Jag har fyra bröder och en syster. Min syster som är tolv år yngre än jag är den yngsta i skaran.

När jag föddes hade kriget mot Iran pågått i flera år. Under en stor del av mitt liv har jag levt med kriget på nära håll. Men att det pågick ett krig under mina första år förstod jag förstås inte då. Det var knappt om saker och ting, de vuxna oroade sig för vad dagen och morgondagen skulle föra med sig, men det liv vi levde var för mig det enda livet. Jag hade inte upplevt något annat.

Irankriget kändes alltså väldigt avlägset. Det försiggick för det mesta som ett utdraget ställningskrig vid fronterna, utan att något avgörande kom till stånd. Kriget avslutades 1988 på grund av att båda sidorna då var så utmattade och utarmade att inga förändringar, varken politiskt, territoriellt eller i form av skadestånd, utmättes.

Det var ett fullständigt meningslöst krig och en katastrofal felbedömning av Saddam Hussein. Trots det lyckades han tack vare sin effektiva polisapparat hålla sig kvar vid makten. Och genom att två år senare kasta sig in i ett nytt, katastrofal krig.

Kriget mot Iran påverkade mig främst – trots att jag inte har något minne av det – av att min far var inkallad och stred både vid fronten och senare i underhållstrupperna. Han var alltså tvungen att uppleva krigets fasor i den främsta linjen, och känna samma skräck som sina

kamrater för gasanfallen och beskjutningen med artilleri och missiler. Hans tjänstgöring räckte allt som allt 12 år: först fyra år som värnpliktig och sedan åtta år i kriget.

Min mamma hade fått en ekonomisk utbildning på institutsnivå. Hon undervisade på universitet.

Vår familj var vad vi kallade en storfamilj. Den bestod av mina föräldrar, mina bröder, mina morföräldrar och en farbror. Morföräldrarna tog hand om oss barn medan mamma undervisade och pappa var i kriget. När min bror var ett år och jag fem fick jag ta hand om honom. Jag lekte med honom, gav honom mat, bytte blöjor och vaktade honom medan han sov. Mina övriga syskon föddes senare. Vi bodde i ett hus, byggt som ett atriumhus, med en liten trädgård i mitten.

Efter kriget blev min far affärsman. Han köpte och sålde maskiner och reservdelar. På grund av alla krig och embargo var det svårt att hitta maskiner och reservdelar. Däremot var det lätt att hitta köpare. Jag började i lågstadiet när jag var sex. Man kunde välja mellan att gå i pojkskola eller att gå i en blandad; mina föräldrar valde pojkskolan för att den låg närmast. Före det gick jag två år i Kindergarten.

Jag var lycklig i skolan och älskade mina skolböcker. Jag sov med dem i sängen.

Två dagar innan vi skulle gå upp i vår mellanexamen utbröt Kuwaitkriget. Jag blev mycket olycklig. Jag hade läst flitigt och var övertygad om att mitt prov skulle gå bra. Och så kom kriget. Skolan stängde och vi uppmanades att hålla oss hemma. Det var första gången jag upplevde kriget på riktigt, för nu bombades även Mosul.

Första gången vi hörde den skrämmande alarmsignalen, som tjöt och tjöt, var vi alla förutom far i chock och visste inte vad vi skulle göra. Vi var illa förberedda, trots att den amerikanska uppladdningen hade skett under lång tid. Vi hade ingen aning om vilka slags vapen som skulle användas mot oss: konventionella, gas- eller nukleära vapen.

Vi plockade åt oss allt vi hade i matväg och vatten och rusade ner i källaren. Jag höll hårt om skolväskan och stängde in mig med de andra. Där blev vi sittande i mörker och lyssnande efter detonationer tills ”faran över” signalen ljud.

Flyganfallen kom så ofta att vi till slut flyttade ner i källaren. Vi tätade alla fönster med plast ifall det skulle bli gasanfall. Kasernerna, kraftstationerna och broarna var mål för många bomber – amerikanarna använde precisionsbomber. Vi hade en liten gasplatta och levande ljus. Jag grät och saknade min skola. Jag ville gå upp i min examen. Mamma sa att hon är ju universitetslärare, hon kan hålla examen med mig.

Så vi gjorde det.

Efter en tid flyttade vi ut på landsbygden, till ett hus som min farbror hade hittat. Det var inte ett riktigt hus utan en ladugård med väggar av soltorkad lera och tak av plast. Vi ville komma bort från bombningarna. Min far var också rädd för att bli mobiliserad igen och ville hålla sig undan. Vår farbror som var för gammal för kriget stannade kvar i stan för att se till huset.

Vi bodde fyra månader i det primitiva huset. Det kändes både som en katastrof och som en spännande och annorlunda upplevelse. Det var vinter och kallt på natten. Vattnet vindades upp ur en smutsig brunn och kokades. Maten bestod av ris, kikärter och bönor.

Mamma var gravid och skulle föda min tredje bror. Det fanns inga barnmorskor och förstås inget sjukhus i närheten, så pappa beslöt att köra henne till Mosul för att föda. Men sjukhusen var mest bara för militären. Det innebar en stor risk att resa till Mosul – militärposterings fanns överallt – men han måste för mammas och barnets skull ta risken. Han hoppades få tag i en barnmorska i tid.

Vägen till Mosul hade blivit bombad. Det upptäckte inte pappa i tid utan körde ner i en

krater. Bilen slog runt några gånger men både mamma och pappa var oskadda. Min bror föddes hemma hos en barnmorska. Båda mårde väl efter förlossningen.

Den sista februari tog kriget slut och vi kunde återvända hem. Vår grannes hus var fullständigt utplånat, men vårt stod kvar. De flesta fönster var krossade. Väggarna hade fått stora sprickor. Det tog många dagar att städa upp allt och återvända till ett normalt liv igen. Ingenting var stulet, men regnen och dammet hade dragit in genom de öppna fönstren.

På skolan sade lärarna att vi hade haft skollov och att det var väl trevligt? Sju månader skollov mitt under läsåret.

Efter kriget blev handelsembargot mot vårt land ännu strängare. Det var brist på allting. Tidigare hade vi fått ett mellanmål i skolan – det var slut med det nu. Våra skrivhäften var gjorda av uselt papper. Vi hade inte ens pennor och gummin. De ansågs vara strategiskt material. Grafit kunde användas som moderator i kärnreaktorer, och av gummi kunde man göra allt från bildäck till isoleringsmaterial för elektriska ledningar.

Men uppfinningsförmågan är stor hos människan, och smarta personer hittade på surrogat för alla möjliga ting. Det var egentligen en ganska bra sak: Iraks egen industri kunde ersätta mycket sådant som vi hade importerat tidigare.

De fanns också andra restriktioner och begränsningar. Vi kunde inte resa utomlands, och om någon ville flytta till en annan stad eller provins måste den ha särskilt tillstånd för det.

Lönerna inom de statliga institutionerna sjönk så lågt att mamma sade att det inte är någon idé att arbeta längre. Hon hade ju nu också en allt större barnskara att ta hand om. Pappa fortsatte att köpa och sälja maskiner och utrustning. Det lyckades av allt att döma ganska bra, för när jag gick i fjärde klass kunde vi flytta till ett större hus med många rum.

Trots nederlaget mot USA:s och de allierades styrkor lyckades Saddam Hussein stärka sin

position genom att skylla på andra och rensa ut all opposition ur militären och säkerhetsstyrkorna. Han skapade en ny organisation med modell från Sovjetunionen och DDR: alla skulle spionera på alla, barn skulle ange sina föräldrar, information skulle bytas mot fördelar.

Många var rädda för det nya angiverisystemet och föräldrarna överförde rädslan på sina barn. Alla uppmanades att gå med i Baath-partiet – även shiamuslimer. Vicepresidenten var shia. Det fanns också en ungdomsorganisation som man kunde gå med i när man kommit upp i högstadiet. De mest hängivna gick vidare till organisationen *Fedayeen Saddam* – de som offrar sig för Saddam.

Det uppstod en elit som kallades ”Saddams vänner” för vilka mycket var möjligt och mycket tillåtet.

Irak var på den tiden en sekulär stat. I princip rådde religionsfrihet. Jag hade både judiska och kristna vänner. Judarna finns inte längre kvar i Mosul. Det fanns speciella skolor för koranstudier. I själva verket var Saddam mera rädd för de religiösa rörelserna än för de politiska. Därför var kontrollen över moskéerna och koranskolorna extra sträng. Han var rädd att Iran och Saudi-Arabien med hjälp av religiösa ledare skulle blanda sig i inrikespolitiken. Vi läste förstås också Koranen; den klassiska arabiska texten med förklaringar.

Vi hade ledig dag på fredag. Judar och kristna kunde fira sina egna helgdagar, men då måste de kompensera det senare.

Jag gick sex år i grundskolans lågstadium. Under loven hjälpte jag till i pappas firma. Jag fick hålla uppsikt över lagret och se till att människor som kom och gick inte stal någonting. Jag fick följa med till leverantörerna och lära mig hur inköpsförhandlingarna gick till.

Pappa gav mig lite pengar som jag kunde köpa choklad och tuggummi för, jag fick ett bord,

och kunde sälja det jag köpt i partiaffären åt kunder som kom förbi på gatan. Jag fick en uppfattning om vad jag skulle köpa för att kunna sälja till bättre pris, jag hade många idéer om det, och jag lärde mig de enklaste grunderna i bokföring. Jag fick helt enkelt en förståelse för marknadens mekanismer.

Jag fick allt mer ansvar för den här verksamheten och kunde själv använda de pengar jag förtjänade. Jag kunde köpa mina skolböcker och övriga skolsaker själv. En gång ville jag byta leverantör eftersom jag tyckte att en annan kunde erbjuda bättre varumärken som jag trodde skulle vara lättare att sälja. Pappa sade att man inte ska byta, det är att bryta ett förtroende och ett affärsförhållande. Jag bytte i alla fall och min pappa stödde mig.

Det gick bra, så när jag var elva år kunde jag öppna en egen liten Mini-shop. Människorna tyckte om att köpa godis och småsaker av mig. På så sätt kunde jag försörja mig själv och även bidra lite till familjens försörjning.

Efter de sex åren i lågstadiet flyttade jag till högstadiet i en annan skola. Eftersom jag tyckte om skolan, tyckte om att läsa och var bra i räkning, fick jag goda vitsord. I slutet av varje årsklass hölls ett prov sammanställt av undervisningsministeriet och som var samma för hela landet. Jag blev nummer ett i vårt skoldistrikt.

Mina lärare var mycket stolta över mitt resultat, till och med mera stolta än vad jag var. De tänkte förstås på skolans rykte. Varje år skulle eleverna också välja en idealelev för varje årsklass, och jag blev utsedd till idealelev under hela tiden i högstadiet. Men jag hade ingen idé om min framtid och vad jag skulle göra efter skolan.

Min far tyckte att jag skulle fortsätta på affärsbanan, eftersom jag redan hade en viss erfarenhet av att göra affärer. Min mor tyckte att jag, eftersom jag var bra i skolan, skulle fortsätta mot gymnasium och universitet. I vår familj är min farbror äldst, och han skulle alltid rådfrågas när det gällde viktiga avgöranden.

En kväll kunde jag höra min far och min mor diskutera häftigt. Det gällde min framtid. Min

far framhöll, hörde jag, att lönerna inom undervisning och förvaltning är så usla att det är omöjligt att försörja en familj på den. Det måste förstås mor hålla med om, men sade att universitetsutbildning ändå öppnar långt fler möjligheter, och ingenting ju hindrar någon att göra affärer även om den har examen från ett universitet. Bortkastad tid, tyckte pappa. Nej, inte alls, sade mamma, han får lära sig så många nya och nyttiga saker.

Diskussionen slutade med ett häftigt gräl – jag satt bakom dörren och lyssnade – där mamma till slut sade att hon skiljer sig och tar mig med ifall det inte blir som hon vill. När hon även fick medhåll från min farbror, så det blev som mor ville. Jag skulle fortsätta att studera.

Det fanns två gymnasier att välja mellan. Det normala, samt ett gymnasium för begåvade elever. Det senare är en elitskola, en för pojkar och en för flickor, och det fanns när jag började bara tre av dem i hela landet. En i Mosul, en i Bagdad och en i Basra.

För att bli antagen måste man genomgå ett inträdesprov av samma slag som till högstadiet, men mycket svårare, samt ett IQ test. De som hade 95 procent eller mer av svaren rätt kom in. För dem som tillhörde "Saddams vänner" räckte det om de hade 90 procent rätt. Till min skola godkändes 100 elever för en sexårig utbildning.

Elitskolorna stod under Saddams speciella beskydd och hade stora resurser. Vi fick förstås läsa alla de vanliga humanistiska gymnasieämnena som språk (franska och engelska), litteratur, historia, konst, musik; samt naturvetenskapliga ämnen som matematik, fysik, kemi, geologi, datakunskap. Vi hade välutrustade laboratorier för kemi och fysik, för språk och för datakunskap. Vi hade också en egen teater, en biograf där vi tittade på dokumentärer, ett omfattande bibliotek och en sporthall.

Det var på det hela taget en utmärkt skola och jag älskade den. Jag uppfattade det som ett stort privilegium att gå i skola. Undervisningsmaterialet var gratis, men vi måste betala en terminsavgift på 90000 dinarer – cirka 25 dollar. Dessutom kostade mina bussresor 1000 dinarer varje månad.

Vid slutet av varje läsår hölls ett gallringsprov som sållade bort de svagaste eleverna. När jag började var vi 100 elever på klassen. När vi utexaminerades sex år senare var vi 55 kvar. Jag var då aderton år gammal. Studentmössa som jag sett att eleverna här får efter sin slutexamen hade vi inte.

Efter sex år på gymnasiet kunde jag börja på Universitetet i Mosul, kollegiet för medicin. För nästan alla som gått på elitskolan var det medicinska kollegiet som gällde. Det hade högst status trots att lönerna var låga. När jag senare som utbildad läkare fått läkarmärket på min bil brukade soldaterna vid checkpointerna stoppa mig för att fråga hur mycket jag förtjänade, trots att de visste. De gjorde det bara för att kunna säga: ”Ha, vi förtjänar hälften mera än du.”

Fakulteten var indelad i tre institutioner: för utbildning av läkare, av tandläkare och av farmaceuter. Min årsklass påbörjade studierna år 2002. Men bara efter ett drygt halvår inleddes det av USA ledda kriget mot mitt land och det blev omöjligt att studera.

Vi hade sett det komma. Ändå blev det en chock för mig.

KAPITEL 2

Varje morgon ett sista farväl.

Den amerikanska invasionen och Saddams fall.

”Varje morgon innan jag och mina syskon begav sig till våra skolor och pappa till sitt arbete samlades hela familjen. Vi tog alla avsked av varandra eftersom vi inte visste om vi skulle ses igen. Varje morgon ett sista farväl.”

I september 2001 höll jag på att läsa för min slutexamen i gymnasiet. Jag hade TV:n på men utan ljud. Plötsligt bröts sändningen av en extra nyhetssändning. Utan att förstå vad som hände, och utan några kommentarer eftersom ljudet var avstängt, såg jag det ena brinnande tornet i New York, och efter en stund, som på en film, hur ett flygplan kraschade in i det andra tornet. Lite senare rasade båda som ett apokalyptiskt scenario ur någon katastroffilm.

Vi trodde att det var en konspiration av den amerikanska regeringen eller av CIA. För vi trodde inte att någon annan skulle kunna utföra något sådant. Att samtidigt attackera World Trade Center, Pentagon och Vita huset på det spektakulära sättet – vem annan skulle kunna göra något sådant? Även min familj trodde detsamma.

Vi förstod genast att Irak skulle få skulden. Visserligen ledde spåren till al-Qaida och talibanerna i Afghanistan, men Irak, Iran och Nordkorea inkluderades i det som president George W. Bush kom att kalla ”ondskans axelmakter”.

Med stöd av ett FN-mandat fick en internationell expertgrupp möjlighet att undersöka om vi hade de massförstörelsevapen som USA hävdade. De kom också till min skola och tog prover och fotografier i alla våra laboratorier. Till USA:s förtret hittades ingenting. Trots det fortsatte USA att hävda att de fanns, och att stridsgaser och kemiska eller biologiska vapen tillverkades i mobila anläggningar som kunde gömmas för inspektörerna från FN.

I en berömd scen från ett möte i FN:s säkerhetsråd visade USA:s utrikesminister Colin Powell bilder av de här anläggningarna med orden: "there can be no doubt that Saddam Hussein has biological weapons and the capability to rapidly produce more, many more." Vartill den franska utrikesministern Dominique de Villepin replikerade: "I don't believe you."

När invasionen av vårt land började den 20 mars 2003 med kodnamnet *Operation Iraqi Freedom* var jag 18 år gammal. Så gott som hela min barndom hade bestått av krig. Det var något vi hade varit tvungna att leva med. Vi trodde inte att det skulle bli annorlunda nu. USA och dess allierade hade kunnat avlägsna Saddam under Kuwaitkriget men gjorde det inte. Så varför skulle det bli annorlunda nu.

Men när B-52-bombplanen fällde sina bomber över de militära installationerna i min hemstad förstod vi att det skulle bli annorlunda. Verkningarna av bombningarna var fruktansvärda. Det var som på film Jag vet att jag använder det uttrycket ofta, men för någon som inte upplevt B-52 och deras bomblast är det det närmaste jag kan komma. Det var som en jordbävning. Och det skulle bli värre.

Universitetet stängdes medan kriget pågick och allting stannade. Som 18-åring kunde jag ha blivit inkallad i armén, men eftersom jag redan studerade blev jag frikallad. Jag bodde hemma, och precis som under tidigare krig funderade vi om vi skulle flytta eller stanna kvar. Hela familjen var i chock. Vi förberedde oss för det värsta. Men vart skulle vi fly? Kriget fanns nu överallt, och i Mosul hade vi i alla fall en liten möjlighet att kunna köpa mat och förnödenheter.

I början var de enda nyheter vi fick Saddams nyheter. Vi hade inga mobiltelefoner, fjärrsamtal till utlandet fungerade inte och satellitmottagare var förbjudna. Det dröjde emellertid inte länge innan vi fick nyheter från de amerikanska baserna. Men det var svårt att veta vad som hände i Bagdad, eftersom alla nyheter var censurerade.

I TV såg vi Saddam själv tillsammans med sin specialstyrka Saddams martyrer delta i slaget om flygplatsen i Bagdad. Även hans söner syntes i TV kriga mot de amerikanska fallskärmssoldaterna. Den som behärskade flygfältet kunde kontrollera hela landet.

Tack vare släktingar i Bagdad fick vi lite nyheter utifrån. De berättande helt andra saker än Saddams TV. Andra tider var vi helt utan nyheter. Det vi hade att hålla oss till var rykten av olika slag. Att soldaterna deserterade. Att flygfältet var intaget. Vi trodde inte på det. Vi var tvungna att tro det vi alltid hade trott: att Saddam skulle klara sig ur kriget.

Berömd eller beryktad blev Iraks informationsminister Muhammad Saeed al-Sahhaf (i USA kallades han Comical Ali – till skillnad från Chemical Ali). En dag såg vi honom i TV lägga ut texten om att de amerikanska styrkorna befann sig på flykt och att fallskärmssoldaterna på flygfältet var omringade och att de som inte begick självmord skulle bli tvungna att kapitulera. Men det han inte såg, men som hela landet såg och även kameramannen såg, var att bakom hans rygg rullade en kolonn amerikanska pansarvagnar. Han var tvungen att ge sig iväg i all hast.

När vi sedan såg horder av utmattade soldater på flykt – de hade kastat sina vapen och sina uniformer och vandrat eller sprungit hela vägen från Bagdad – förstod vi att kriget var förlorat.

I jämförelse med Bagdad och Basra kom Mosul emellertid lätt undan bombningarna. Turkiet tillät inte amerikanska bombplan att använda de turkiska flygbaserna för att bomba Mosul. Staden hade tidigare tillhört det ottomanska väldet och Turkiet anslår fortfarande i sin statsbudget en turkisk lira varje år till staden. Flyganfallen kom från Jordanien, från Kuwait och från hangarfartyg i Medelhavet.

Kriget var likväl en katastrof. Alla krig innebär katastrof.

En upprörande detalj i kriget inträffade när Saddamstatyn vid Firdos torget störtades. Inte

det att statyn vräktes omkull (det lyckades ju inte helt utan statyn blev liksom Saddams ande över landet hängande på hälft) för vi älskade inte Saddam men hatade honom inte heller. Han var, och han hade varit ett faktum. Saddam hade varit den institution som hållit samman landet och hade på många sätt främjat humanitet, bildning och rättvisa.

Nej det som upprörde oss var att en amerikansk soldat täckte Saddams ansikte med en amerikansk flagga. Det var ett slag i ansiktet på oss. Förmodligen förstod soldaten som hade gjort det att han hade skymfat hela det irakiska folket. I en TV-sekvens hör man den jublande massan på torget plötslig tystna. Flaggan ersattes snabbt med en irakisk.

Men amerikanarna gjorde så många fel. Så stora misstag. Otroligt att de inte förstod att bättre hantera den situation de hade skapat. De tycktes fullständigt sakna förståelse för vår historia, vår kultur och våra nationalkänslor. Eller så förstod de fullständigt vad de gjorde genom att medvetet skapa ”a creative mess”; ett kaos ur vilken en stark irakisk stat svårligen igen skulle kunna resa sig.

Kriget i Mosul tog slut den 11 april 2003 i och med att den irakiska femte armén kapitulerade, två dagar efter det att Bagdad hade kapitulerat. Under kriget hade allt liv avstannat. Skolor och universitet var stängda. Vi stannade hemma. Allt hade hänt så snabbt och så oväntat. Nu gällde det att försöka återgå till livet igen.

Att återgå till ett ”normalt” liv var otänkbart. Plötsligt hade vi nya härskare. Men när Saddam var borta utbröt en stöldvåg utan like. Butiker plundrades. Det fanns ingen armé, ingen polismakt längre. Även skolor, sjukhus och offentliga byggnader plundrades.

Eftersom allt hade tillhört Saddam och Saddam var borta var det som om statlig egendom inte skulle ha tillhört någon längre. Den enda sammanhållande institutionen var moskéerna. De gjorde nu många goda saker. De uppmanade via sina högtalare människorna att bilda medborgargarden för att stoppa plundringarna.

Eftersom det fanns vapen i de flesta familjer började vapenförsedda civilpersoner patrullera

på gatorna. Dessutom fanns det vapen överallt som irakiska soldater lämnat efter sig. Varje stadsdel upprättade ett eget garde som patrullerade på gatorna dag och natt.

Man kunde säga att det fanns tre slags människor. Det fanns de frisläppta brottslingarna som fullständigt samvetslöst bara ville roffa åt sig. (Vi vet precis vilka de var och de har aldrig blivit straffade.) Det fanns de som ville skydda privat och allmän egendom. Och så fanns det den stora gruppen däremellan som bara såg på utan att göra vare sig det ena eller det andra.

Efter att eldupphöret trätt i kraft gjorde vi en biltur med min pappa, min farbror och min yngsta bror för att se vad som hänt. Vi grät alla i bilen. När jag såg universitet och dess klinik kollapsade jag. Allt var så förstört.

Nästa dag ville jag gå till universitet för att se vad som fanns kvar. Jag träffade andra studenter och gick med i ett medborgargarde för att skydda universitet. Mamma försökte hindra mig – ”gör inte det”, sade hon. ”Du vet ju inte hur man använder vapen.” Pappa tyckte att det var rätt det jag gjorde.

Nu efteråt kan jag tycka att jag förlorade omdömet. Men jag ville att allt skulle bli bra igen. Och jag bar aldrig vapen eftersom jag inte vet hur de används och var rädd för att jag skulle skada någon oskyldig om jag började använda ett.

Vi önskade inte att det här skulle hända, att *the bad guys* skulle ta över vår stad, råna banker, plundra sjukhus, skolor och hotell. Skjuta civila.

Det finns i vår rättsuppfattning en tradition (och som kanske är universell), som ger barnen arvsrätt till faderns egendom. I vår kultur hade Staten varit Fadern, och all egendom, det vill säga all statlig egendom, skulle fördelas rättvis bland allt folket. Det här predikades nu i moskéerna och det bidrog till att få slut på plundringarna. Moskéerna gjorde även en annan god sak:

Under Kuwaitkriget kom många soldater hem med stulen egendom. Bilar, elektronik – en av min mosters bekanta kom hem med ett helt hus. Efter det började det gå ett rykte att de som hade stulit bilar ofta omkom i bilolyckor. Min mosters bekantas hustru dog oväntat i en sjukdomsattack. Själv straffades han för ett brott som han inte hade begått.

Folket trodde att det var gud som hade straffat tjuvarna – att det var Allahs vilja. Stöld är ett mycket allvarligt brott enligt Koranen. Moskéerna utnyttjade nu det här ryktet och uppmanade via sina högtalare folk att lämna tillbaka sitt stöldgods till dem.

Eftersom jag var med i en kvartersgrupp som försökte upprätthålla ordningen i vår stadsdel åkte vi runt till moskéerna och fann många saker som hade stulits. Åttio till nittio procent kunde återbördas. En dag kom det en ångerfull person till sjukhuset med något som han trodde var en TV och ville sälja den till oss. Men han var inte säker på att apparaten fungerade, åtminstone hade han inte lyckats få den att fungera. Vi erbjöd 50 amerikanska cent för apparaten (vilket var mycket pengar, det motsvarade 20 liter bensen) och han nöjde sig med det.

Det var inte en TV, det var en del av en ultraljudsapparat, värd tusentals dollar.

Sedan kom de kurdiska peshmergakrigarna. De kurdiska områdena hade inte bombats av USA-alliansen eftersom kurderna stred på samma sida som de. Nu kom de som segrare till oss. De betedde sig som segrare, plundrade och stal allt vad de hann. De förde bort lätta vapen, tunga vapen, bilar. Från sjukhuset tog de våra ambulanser.

Vi trodde att kurderna skulle förstöra hela stan. De tog allt – eller brände det. De civila stadsdelspatrullerna var tvungna att börja strida mot de kurdiska, illa organiserade styrkorna. Moskéerna uppmanade kurderna att hjälpa oss, inte slåss mot oss.

Fler och fler anslöt sig till medborgargardena. Också före detta soldater med stridserfarenhet kom och hjälpte civilstyrkorna. Det utbröt strider gata för gata. På en gata blev kurder i en

bilkonvoj instängda. De brände allt omkring sig. Hela gatan. Gatukriget pågick tre – fyra dagar. Inför hotet att möta ökat motstånd gav sig kurderna emellertid till slut av.

Sist kom amerikanarna. Då hade det gått en vecka, tio dagar sen kriget tog slut. De försökte införa lag och ordning i staden, utan att lyckas.

I början var vi inte inställda på konflikt med amerikanarna. Eftersom jag kunde engelska kunde jag diskutera med dem. De var förvånade att vi betraktade dem som erövrare och ockupanter. Själva såg de sig som befriare. De tyckte att vi var otacksamma, så mycket som de hade offrat i pengar och liv. Men vi hade inte bett om det.

Amerikanarna tycks tro att kapitalism och demokrati är lösningen på alla problem och att demokrati kan införas med våld och vapen. De är illa inlästa på historien.

Jag kom bra överens med en av sjukvårdarna och kunde rekvirera sjukvårdsmaterial från honom – vi led ju brist på allting. Jag blev också erbjuden att arbeta som tolk för amerikanarna. Jag skulle ha fått 400 dollar i lön per månad. Det var en astronomisk summa. Tio gånger mer än vad mina föräldrar förtjänade tillsammans.

Men två år senare hade det blivit omöjligt att samarbeta med amerikanarna. De rester av Saddams armé som då ännu gömde sig i staden började döda alla som idkade samröre med ockupanterna. Tolkarna som sedan anlätades kom från andra städer och länder, kunde vi höra på dialekten. De var kurder, shiamuslimer, eller kom från Egypten, från Jordanien.

Ockupanterna hade mer pengar än medmänsklighet.

Vi hade hoppats att det skulle bli bättre när amerikanarna ersatte kurderna, men det blev sämre. Eftersom vi inte kunde ha att göra med dem, litade de inte på oss. Det låg döda överallt. Man kunde se flera kadaver varje dag. Vi såg människor bli kidnappade. Såg människor bli avrättade. Det hände till och med på sjukhuset. Det var omöjligt att förstå

varför. Ibland satt det en skylt på liket. Översättare. Tolk. Amerikas lakej, etc.

Vi vågade inte komma i närheten av de döda. Det var bara USA:s bepansrade fordon och ambulanspersonalen som kunde forsla bort liken. Det hände att de var aptrade med sprängladdningar. Eller så satt det någon prickskytt någonstans och väntade på att någon US soldat skulle komma förbi. Jag och min kamrat blev en gång beskjutna när vi ville hjälpa en sårad och döende i ett gathörn. Jag tror att det var varningsskott.

Vem var fiende, vem var vän? Vi visste inte och de visste inte vem man kunde lita på. Vi levde med åsynen av bortslitna huvuden och lemmar för våra ögon. Även USA-armén sköt på alla som enligt dem föreföll misstänkta.

Många gånger var jag nära att bli dödad. Jag kunde emellertid inte berätta det för mina föräldrar. De skulle ha blivit ännu mer oroliga. En gång blev vi beskjutna när vi var på väg hem i bil med pappa. Flera kulor träffade bilen utan att skada någon av oss. Jag kunde se att många amerikanska soldater var ytterligt nervösa och tycktes befinna sig nära ett psykiskt sammanbrott.

Det cirkulerade ett rykte att Saddams söner fanns i Mosul och att en belöning på 40 miljoner dollar var utfäst för den som förrådde eller avslöjade dem. Och mycket riktigt, de hade gömt sig i ett hus nära det ställe där min faster bodde med sin familj. Ägaren till huset hade avslöjat dem. Huset angreps med Apache-helikoptrar och förstördes. Det hände den 22 juli 2003.

Det var en chock för oss att sönerna dödades så nära oss. Vi var mycket rädda. Det var också en chock när TV visade bilderna av den tillfångatagna Saddam. Vår ledare, förnedrad av sina besegrare.

Vi hade trott att sedan att hänga upp sina fienders huvud på en påle inte fanns längre. Nåväl, hans huvud hängdes inte upp, men han hängdes ut, till allmänt och världsvida beskådande.

Tre – fyra månader efter att kriget tagit slut öppnades universitet och skolorna. Varje morgon innan jag och mina syskon begav sig till våra skolor och pappa till sitt arbete samlades hela familjen. Vi tog alla avsked av varandra eftersom vi inte visste om vi skulle ses igen. Varje morgon ett sista farväl. Sedan körde pappa oss alla i tur och ordning till våra skolor, och på kvällen samma sak i omvänd ordning.

Första året på medicinska kollegiet är i huvudsak inriktat på anatomi. I stort sett kunde vi fortsätta där vi hade slutat, med samma lärare och samma studenter. Endast några få saknades. En av mina studiekamrater dödades för att han var shia. Jag hade inte haft någon aning om att han var shia. En annan som hade rest till Bagdad för att doktorera kidnappades och dödades. För att han var sunni. Sådant hände hela tiden.

För att studera anatomi och dissekera kroppar behöver man lik. Man skulle kunna tycka att det hade funnits gott av dem nu, men läget var det omvända. Tidigare hade universitetet fått döda kroppar från Indien eller Pakistan, eftersom lagen förbjuder anatomiska studier och dissekering av irakier. Nu gick det inte att få tag på döda, varför varje kropp måste återanvändas år efter år. Det låter makabert och det var det. Mitt i dödens väntsal hade vi brist på döda.

Andra halvåret av 2003 och år 2004 var, jämfört med senare tiders erfarenheter, ändå ganska lugna. Vi har ett ordspråk som säger att har man sett döden är det lätt att acceptera feber. År 2005 började katastroferna som ledde fram till det kaos som råder idag. Orsaken var politiska felbedömningar, maktlystnad, korruption och total inkompetens.

Den första tiden var vår provins Nineve underställd militära guvernörer, de amerikanska generalerna David Petraeus och Carter Ham. År 2005 fick den första ”demokratiskt” valda guvernören. Tro inte att det var ett demokratiskt val, det vet jag för jag var en av dem som övervakade valet. Och tro inte att det gjorde saken bättre. Tvärtom.

Det största misstaget som gjordes var att maktens skulle delas mellan alla

befolkningsgrupper. Tidigare hade vi alla uppfattats som irakier. Nu indelades allt och alla. Alla definierades som tillhörig någon grupp, någon underavdelning av nånting annat. Du var sunni- eller shiamuslim. Du var religiös eller icke-religiös. Du definierades som assyrier, armenier, kurd eller kristen. Du var från provinsen Bagdad, Nineve, Basra, Saladin, Karbala, Muthanna, etc.

USA lyckades fullständigt splittra ett tidigare tämligen enat folk. Söndra och härska, i enlighet med den gamla romerska härskartekniken.

Efter det att amerikanarna gett över makten till lokala makthavare styrdes landet av ett råd som bestod av 25 politiska amatörer, valda på ett år. Och de skulle turvis vara rådspresidenter en månad i taget, i bokstavsordning. Efter ett år hölls det val.

Vi fick en demokrati som var en parodi på demokrati. Våra ockupanter, USA och England, har två partier som styr landet. Trodde de att samma skulle gälla för oss? I det första valet, ackompanjerat av bilbomber, vägbomber, självmordsbombare, fanns det ett hundratal partier. Jag tror att dödandet uppmuntrades uppifrån.

Tidigare hade Irak varit en i huvudsak sekulär stat. Nu blev det religiösa och irrationella ställningstaganden som definierade partierna. Lokala ledare som tidigare varit totalt irreligiösa började uppträda med religionen som täckmantel. Ett hyckleri utan like. Religionen blev ett *carte blanche* att göra vad man ville.

Hur kan du ha demokrati ifall du ser och behandlar din motpart inte som en konkurrent utan som en dödsfiende. När sunnipartiet (som var Baath-partiets arvtagare) insåg att det inte skulle vinna valet uppmanade de sina anhängare med hot om dödsstraff att bojkotta valet. Det var med tanke på landets framtid ett stort misstag. I stället för partier fick vi en mängd politiska fraktioner som alla försökte eliminera de andra. Styrda av låtsasreligiösa ledare utan erfarenhet av politik.

Det var också en chock för oss. Inte hade vi tidigare vetat vem som var shia och vem som var sunni, vem som var det ena och det andra. Vi visste inte att landets majoritet är shiamuslimer. Jag hade haft judiska, kristna, kurdiska, assyriska och armeniska vänner. Nu delades all befolkningen in i etniska och religiösa grupper. Vi styrdes av, tyckte jag, en militär-teokratisk byråkrati.

Man kan säga att det året, år 2005, kollapsade politiken.

KAPITEL 3

“Ni ska ändå alla dö.” Politikens kollaps

”När kommendanten skrek ut sina sista order, kunde jag inte uppfatta någonting längre.

Väntade bara på smällen och på den brännande smärtan i kroppen.”

Det vi mest fruktade var bilbomberna, som först riktade sig mot amerikanare och deras medhjälpare. Eller mot dem som deltog i återuppbyggnaden av infrastrukturen. Alla som hade kontakt med ockupationsarméerna riskerade att bli dödade. Senare var bomberna avsedda för intellektuella eller för polis och militär. De kunde explodera var som helst, på torg eller på gator där folk var församlade.

Far var en tid arbetslös på grund av den hopplösa och farliga situationen, medan min mor kunde återgå till att undervisa i en grundskola. Hon valde grundskolan för att mina yngre syskon ännu gick i grundskolan och hon ville vara nära dem.

USA:s armé kontrollerade varje del av vår provins. Det fanns checkpoints överallt. Vårt hus blev genomsökt många gånger och vid alla tidpunkter på dygnet. En gång slog soldaterna sönder ytterdörren. En helikopter besköt vårt grannhus med kulsprutor. Det var förfärligt. Jag var då i övre våningen på vårt hus och många kulor slog in genom taket där jag befann mig.

Du kan förstå att det var svårt att sova lugnt efter det. Jag har svåra mardrömmar av det som hände då och det som hände senare. Mina vänner säger att jag är präglad av sorg. Jag känner det också så. Men min pappa brukade säga: Man måste ha kämpat för att kunna erfara lycka.

Det är väl så.

Men jag hatar inte det amerikanska folket. Jag hatar det deras regeringen gjorde mot vårt land. Och jag är uppbragt på Saddam för att han inte gav över ledningen av landet till Tariq Aziz. Det fanns en överenskommelse, stödd av Egypten, Jordanien och Saudiarabien att USA skulle godkänna Aziz som ledare för vårt land. Han var katolik, assyrier och medlem av Baathpartiet; en av Saddams närmaste män och den enda som kanske kunde ha avstyrt den katastrof som sedan inträffade.

Den irakiska armén var upplöst. En ny måste utbildas. Majoriteten av officerarna och underofficerarna skulle vara shiamuslimer i enlighet med befolkningsstrukturen. Officerare i den tidigare armén, som nu var arbetslösa, kallades tillbaka. Det var en fälla, för många av dem skickades ut på påhittade eller verkliga uppdrag för att avrättas. "Dödade i strid", ljöd deras eftermäle.

Det rådde inkompetens och korruption på alla nivåer. Och gör det fortfarande.

År 2007, när de amerikanska styrkorna dragit sig bort från gatorna tillbaka till sina kaserner utbröt krig mellan polisen stödd av den reguljära armén och olika banditgång. De här gängen stred under olika religiösa förtecken.

Ett av de här gängen försökte i vår stadsdel ta över en polisstation. Flera poliser dödades. Polisen kom och arresterade alla unga män i området. Även mig och min bror. Vi måste ställa oss i rad med ansiktet mot en vägg nära vårt hus. Våra familjer kunde se oss genom fönstren. Kommendanten för polisstyrkan var en överste som var ökänd bråkmakare i staden. Han skrek okvädningsord och förbannelser över oss. Vi skulle alla dödas.

Vi kunde inte se, men vi hörde poliserna ladda sina gevär. Vi muslimer har en mening som vi säger när vi vet att vi ska dö. Omkring mig hörde jag många uttala den meningen. Många svimmande eller föll omkull för att benen inte längre höll. De kommenderades upp på fötter och den psykiska tortyren fortsatte. Jag stod bredvid min bror. Han grät. Han var bara nitton år. Kommendanten skrek åt honom: Håll käften, ynkrygg!

När kommandanten skrek ut sina sista order, kunde jag inte uppfatta någonting längre. Väntade bara på smällen och på den brännande smärtan i kroppen. Så började skjutandet. Men skotten gick över våra huvuden och slog in i väggen. Stensplitter regnade över oss. Alla föll omkull, så jag trodde först att några hade blivit arkebuserade. Men alla levde.

Skenavrättning är något av den värsta psykiska stress en människa kan utsättas för. Stalins polis använde sig av metoden för hjärntvätt. Professor Pavlov – han med hundarna – hade märkt att de betingade reflexer han hade ympat in i sina hundar försvann när hundarna upplevde dödsskräck. Och Dostojevskij drabbades av epilepsi när han som ung medlem av den radikala Petrasjevskijgruppen ställdes inför skenavrättning.

Vi lastades på pickups och lastbilar och fördes till en polisstationen. En underofficer tog upp våra namn och vi kastades i en källarcell, fyra gånger fyra meter. Ljus och luft kom från en liten glugg uppe under taket.

Vi var så många i cellen att alla inte rymdes att sitta. Vi fick ingen mat och ingen fick gå på toaletten. Jag kunde se att många var sjuka och bad en av vakterna att skaffa medicin. ”Det är ingen idé”, svarade han. ”Ni ska ändå alla dö.”

Efter tolv timmar i cellen skulle vi flyttas till stadens ökända fängelse för tungt kriminella brottslingar. Alla visste att få kom levande därifrån. En av vakterna kände igen mig och min bror.

”Varför är ni här med de här människorna?”

”Det borde väl du veta. Det är ni som fört oss hit.”

”Men vem tog er hit?”

”Det var ni. Poliserna.”

Under tiden hade min familj kontaktat någon inom poliskåren som den kände och berättat vad som hänt. ”Ni har gripit två medicinestuderande. Varför har ni gjort det?”

Ingen kunde förklara varför vi hade blivit gripna. Bara att vi hade blivit gripna på grund av mordet på poliserna i vårt kvarter. Polisen och militären ville statuera exempel.

En officer hämtade oss upp ur källaren. Han ställde samma fråga som vakten. ”Vad gör ni här? Ni är ju medicinestuderande.”

Jag svarade att det fanns andra studerande bland fångarna, samt en doktor och en ingenjör. Jag berättade vad de hette. ”De har inte haft någonting med saken att göra”, sade jag.

”Det ska du inte lägga dig i”, sade officeren. ”Du ska underteckna det här papperet.”

”Vad för papper?”

Han lade ett papper på bordet framför mig. Jag mådde så illa att jag inte förmådde läsa vad där stod. Jag ville bara komma därifrån så snabbt som möjligt. Så jag skrev under.

När jag skrivit på sade officeren till mig och min bror: ”Om ni lyckas gå hem, gå”. Klockan var elva på kvällen.

På dagen härskade armén på gatorna. På natten US-armén. Det rådde utgångsförbud mellan klockan sex på kvällen och sju på morgonen, och det övervakades av amerikanerna. Pappa och mamma hade ändå tagit risken att möta oss utanför polisstationen trots att de riskerade att bli beskjutna.

På vägen hem blev vi stoppade av en patrull men fick fortsätta efter att far förklarat vad som hänt. Vi hade även med oss doktorn, ingenjören och flera av studenterna i bilen. Vi var tolv personer i en bil för sju. Och vi kom alla lyckligt hem. Vad som hände med de övriga vet

jag inte.

År 2011 hemkallades de amerikanska trupperna. Ansvar för säkerheten i vår provins övertogs av Iraks egen armé. Det var ett stort misstag att upplösa Saddams armé, för nu kom kärnan i den nya att bestå av tidigare fiender till Saddam som tidigare antingen suttit i fängelset eller befunnit sig i exil.

De var fullständigt inkompetenta, vilket inte minst "försvaret" av Mosul senare skulle visa. De var bara intresserade av sina militära grader och sin lön. Nån har sagt att det fanns mera militärpersonal med stjärnor på axlarna än utan. Till och med en vanlig soldat tjänade mycket mera än en utbildad läkare

Det rådde, som jag sagt tidigare, anarki i staden. Bilbomber exploderade, gatustrider utkämpades på många håll. En gång när vi skulle genomgå en viktig tentamen utbröt strider strax utanför vårt fönster. Kulor ven genom rummet. Några ville gå därifrån, men vår övervakande lärare sade att ingen fick flytta på sig. Det skulle ses som ett försök till fusk. Men vi fick sätta oss på golvet för att fortsätta att svara på examensfrågorna.

En annan gång föll innertaket, det som dolde ventilationskanalerna, ner över oss. Det var en bilbomb som hade exploderat utanför på gatan. Vi täcktes av gipsmjöl och damm.

Vi tänkte bara på att överleva. På att fokusera på våra studier och överleva. En dag skulle det bli annorlunda. En dag skulle kriget och dödandet ta slut. Vi var tvungna att tänka så, för att inte förlora all framtidstro.

Som jag tidigare berättat motsatte sig min far att jag skulle börja studera. Han hade velat att jag skulle fortsätta i hans firma. Men efter det att jag kommit in på det medicinska kollegiet och gjort goda framsteg där ändrade han sig. Han önskade nu att även mina syskon skulle slå in på samma bana. Det gjorde att vårt förhållande blev mycket bättre.

Till att han ändrat sig bidrog säkert också att det hade blivit nästan omöjligt för honom att göra affärer. Det gick inte att hålla varor i ett lager. De blev omedelbart stulna. Inte heller gick det att garantera att transporter kom fram. Vägen till Bagdad var livsfarlig. Rövarband härjade överallt.

År 2008 blev jag utexaminerad från universitetet. Det firades med två fester. En på kollegiet den första april, med alla medicinare och lärare samt släkt och vänner. En annan tre månader senare, när de slutliga tentamina var genomförda. Den firades i vårt hem med familjen.

Sista studieåret hade bestått av mycket praktik. Jag fortsatte nu att arbeta på samma ställe där jag utfört min praktik. Det var brist på läkare i hela landet så ingen behövde gå utan arbete. Efter att ha gått igenom en två veckors workshop där vi fick lära oss om läkarens rättigheter och skyldigheter kunde jag den 14 januari 2009 börja arbeta självständigt som läkare.

För att vidareutbilda sig måste man genomgå ett program som räcker flera år. Jag anmälde mig till det. Det första året omfattade utbildning inom fyra olika områden: pediatrik, allmänmedicin, gynekologi och obstetrik samt allmänkirurgi. Efter det skulle man arbeta ett år på landsbygden.

Eftersom jag fått så goda vitsord i det landsomfattande slutprovet kunde jag fritt välja min stationering. Jag valde min hemstad Mosul, och som stationering på landsbygden en ort som låg så nära att jag kunde resa hem varje kväll – förutom de gånger jag hade nattjour. Det var många som reste utomlands efter studierna, framför allt till England, eftersom vårt studieprogram var på engelska och följde brittisk standard.

Våra handledande professorer sade oss att vi måste följa vårt samvete och välja vilka vi ville tjäna. ”Vi har utbildat er att tjäna vårt land, men vi kan inte skydda er, och vi förstår om ni för er egen och er familjs säkerhets skull vill flytta.”

Först kunde jag för min egen del inte se mig någon annanstans än hemma i Mosul. Vi hade

det svårt, men vi måste hjälpa vårt land. För trots allt lidande kommer vi en dag att kunna uppleva ett annorlunda och tryggare liv. Jag kunde inte föreställa mig att jag en dag skulle sitta i ödemarken på en flyktingförläggning i Finland, utan något att göra och utan att veta om jag skulle få stanna. Varför skulle jag ha velat börja från noll eller under noll, på ett språk som jag inte förstår, på skolbänken som en lågstadieelev, om det inte varit absolut nödvändigt.

En av mina kollegor stannade. Han hade varit framgångsrik, och hade familj och bil. Han hade byggt sig ett eget hus på ett vackert område som han var mycket stolt över. Jag träffade honom i hans hem en gång och han berättade att han var mycket lycklig.

Nu är hans hem förstört och allt han ägde stulet. Han bor på hyra i en liten våning med sin familj. Senast jag talade med honom var han mycket deprimerad, ja förkrossad. Han hade inte fått sin lön på flera månader – arbetsgivaren säger att den blivit stulen. Pengarna går via guvernörsämbetet, och vi vet att guvernören själv har del i stölderna. Han har besökt Sveriges, Englands och Tysklands konsulat för att få visum, utan resultat. Nu säger han att han vill resa till Australien. Jag hoppas, men jag vet inte om det lyckas honom.

Efter året på landsbygdskliniken kunde man börja specialisera sig. Först kallades man *junior house officer*, sedan blev man *graduate doctor*, och under specialiseringstiden hade man titeln *senior house officer*. Jag ville specialisera mig på oftalmologi och alltså bli ögonläkare. Men efter att ha studerat ögonsjukdomar ett halvår fick jag höra att ett magisterprogram för assisterad befruktning (ART) skulle starta i Bagdad. För att komma in på programmet måste man ha specialiserat sig inom urologi.

Jag sammanställde min CV och reste till Bagdad. Året var 2012.

Det blev en krånglig historia. Tolv kandidater skulle väljas till kursen, plus tre stycken som kom in på en extra kvot för att nån anhörig förtryckts av Saddam eller dödats i strid. För att i korthet berätta vad som hände: Jag blev nummer ett i antagningsförhåret men kom ändå inte

med. För att jag tillhörde fel befolkningsgrupp, fel religion. Det var en chock för mig. Jag var förtvivlad. Speciellt senare när jag fick höra att fler hade antagits än vad som först hade uppgetts. Många hörde om min sorg och mitt öde och försökte hjälpa mig.

Men det fanns en annan väg. Om jag hade en licentiatexamen i urologi kunde jag komma in på programmet ändå. Den gick att avlägga i Sulaymaniyya, som ligger i det kurdiska området.

Jag fick dokument på mina studieresultat och åkte till Sulaymaniyya. Jag blev mottagen på universitetssjukhuset av en kvinnlig sekreterare. ”Varifrån kommer du”, frågade hon. ”Från Mosul”. ”Talar du kurdiska?” ”Nej.” ”Då har du ingen chans. Den muntliga delen av inträdesförhøret är på kurdiska, och dess vikt är 60 procent av förhøret.”

Jag tackade henne för att hon varit uppriktig mot mig, så att jag inte behøvde spilla mera tid på den saken. Men igen: jag tillhörde fel befolkningsgrupp.

Följande år, 2013, skulle ett liknande doktorsprogram starta i Bagdad. Jag hade inte längre stora förhoppningar om att komma med, men beslöt ändå att försöka. Jag var frustrerad för att jag hade förlorat ett år. Jag isolerade mig, läste på nätterna. Mina kollegor var hjälpsamma och tog över en del av mina turer på sjukhuset. Jag lovade dem att jag skulle ta deras senare.

Vi var tolv från Mosul som reste till Bagdad för att delta in inträdesprovet. Fyra månader senare kom resultatet: jag var inte antagen. Också det var en chock. Jag trodde att jag hade klarat mig väl. Av de antagna var en kvinna. Det var första gången en kvinna blivit godkänd att studera urologi på doktorsnivå.

Plötsligt byttes rektorn för det medicinska universitetet. Hans sekreterare ringde och berättade att jag var nummer åtta i antagningen. ”Du är godkänd. *Congratulations.*”

Också det var en chock för mig. Att det var godtycke som styrde intagningsprocessen.

Undervisningen skulle egentligen ske i Bagdad vid dess universitetssjukhus, men på grund att det var livsfarligt för mig att vistas i staden fick jag tillåtelse att göra det första året med tyngdpunkt på allmänkirurgi i Mosul. Många patienter vi fick in var krigsoffer. Även några amerikanska soldater opererades för mindre skador på vårt sjukhus.

Du undrar varför det var farligt för mig som är från Mosul att studera och arbeta i Bagdad? Du vet inte hur det är i Irak, vet du? Nå, för det första avslöjar min dialekt mig genast. Han är från Mosul, han är sunni. För det andra har vi den allmänna situationen med ett läge som påminner om inbördeskrig. Men speciellt för mig, som läkare: om jag som sunni opererar en shia-patient – och patienten kommer sällan ensam utan med beväpnade anhöriga eller med sina soldatbröder – och patienten dör, kan du vara alldeles säker på att mitt liv inte längre är värt någonting.

Så är det, men jag kan förstå att det för er är svårt att förstå alla konflikter och spänningar som släpptes lösa när Saddam försvann.

KAPITEL 4

Nya ockupanter. IS intar vår stad.

”De här till tänderna beväpnade 30 000 krigarna mötte en IS-styrka på 1500 man. Kanske färre. Högst trehundra säger många. Och de förlorade. De kastade sina vapen och sprang sin väg.”

Det var sommaren 2014. Varje morgon samlades läkarteamet i sjukhusets mötesrum för att gå igenom dagen arbetsuppgifter. Speciellt i juni var det många åligganden som skulle förberedas, eftersom det var den månaden när nya studenter skulle inleda sina inträdesprov.

På eftermiddagen den fjärde juni hörde vi skottlossning i närheten av sjukhuset. Det lät som en konfrontation mellan militären och någon okontrollerad banditgrupp. Det hände så ofta att vi inte fäste oss desto mera vid det. Vi trodde att det snabbt skulle ta slut.

Följande dag, den femte, fortsatte emellertid skottlossningen. När militären utsträckte sitt utgångsförbud till att gälla hela dagen förstod vi att något allvarligare var i görningen. De första dagarna efter att utgångsförbudet trätt i kraft fick vi bara in skadad militärpersonal. De anlände i militärfordon, de enda som med undantag av ambulanser fick röra sig på gatorna.

Nu kunde vi även höra ljudet av tunga vapen, granatkastare och pansarvagnar.

Några dagar senare började även civila patienter strömma till sjukhuset. Några kunde gå själva, andra, såväl barn som äldre blev bärda av anhöriga. Många hade vandrat långt, utan skor på fötterna, utan mat, utan vatten; smutsiga, dammiga, under den stekande solen. Det kan bli 45 – 50 grader i Mosul i juni.

Vi gav dem mat och vatten och skötte om dem som väl som vi kunde. Deras skador var ofta några dagar gamla eftersom det på grund av utgångsförbudet var förbjudet att röra sig med bil. Många hade dött på vägen till sjukhuset.

Patienterna eller deras följeslagare berättade att de nya fienderna var främlingar och tillhörde ett annat folk. De bar konstiga kläder, hade långt hår och långt skägg, och talade en underlig arabiska. De kommer från Afghanistan eller Pakistan, trodde många. Eller Tjetjenien. Marocko. De är inte araber.

Från översta våningen på vårt sjukhus kunde vi se folk fly i tiotusental över den bro som militären tillät folk att använda och som leder över till Mosuls centrum på östra sidan av Tigris.

Tidigare hade det funnits vapen i de flesta hem och människorna hade kunnat försvara sig själva, men först hade US-armén och senare polisen beslagtagit alla vapen. Militären hade dåligt rykte. Människorna litade inte på den. De hade inget annat val. De måste fly.

Den 8 juni började vi ha brist på mat och mediciner. Sjukhuset var överfyllt. Vi började evakuera patienter med ambulans. Det bestämdes på morgonmötet att alla som varit i tjänst i två veckor fick åka hem för att vila. Jag fick skjuts över Tigris med en ambulans. På väg ut ur sjukhuset mötte jag min goda vän M, som var på väg in för att tjänstgöra. Vi skakade hand och önskade varandra lycka. Drygt ett år senare träffade jag honom i Helsingfors.

Det var en mycket het dag. Bron över Tigris var svart av folk som med allt de kunde bära eller släpa på i inköpskärror var på väg mot ett öde som de inte visste vad det innebar. Vi tog med så många som vi kunde i ambulansen.

På andra sidan bron tycktes livet fortsätta som förut. Bilar rullade på gatorna. Några butiker tycktes vara öppna. Sista biten hem gick jag till fots.

Jag hade precis kommit hem till familjen när vi hörde en våldsam explosion som skakade hela staden. Senare fick vi veta att en pansarvagn fullastad med sprängämnen hade kört rakt in i det hotell där militären på västra stranden hade sitt högkvarter. Hotellet, som var ett välkänt femstjärnigt hotell, förstördes fullständigt. Sjukhusbyggnaden i närheten, min arbetsplats, förstördes delvis.

Det här förändrade den militära bilden fullständigt. Armén flydde hals över huvud. Efter att först ha tvingat till sig bilar och civila kläder av män på gatan kastade de sina vapen och sina uniformer och försvann ur staden så snabbt de kunde.

Slaget om Mosul måste vara det minst ärofulla i något lands historia. Det fanns vapen och utrustning för tre divisioner i militärdepåerna, och 30 000 man för att försvara staden. En mycket stor del av dessa var inkompetenta officerare och underofficerare som köpt sig rang och ställning utan att ha någon erfarenhet av krig. De här till tänderna beväpnade 30 000 krigarna mötte en IS-styrka på 1500 man. Kanske färre. Högst trehundra säger många. Och de förlorade. De kastade sina vapen och sprang sin väg.

IS hade använt två metoder i sin psykologiska krigföring. De hade utgett sig för att representera ordning, den nya ordning som enligt rörelsens apokalyptiska fantasier skulle infalla efter det att de otrogna krossats. Och folket i norr var trött på det kaos som USA hade skapat, trött på shiastyret i Bagdad. Det var så att säga moroten som skulle ge ISIS civilbefolkningens stöd.

Käppen var den skräck som IS krigare hade injagat i en hel armé med sina exempellöst barbariska metoder. I dem ingick alternativen att bli halshuggen, korsfäst, hängd eller levande bränd. Självmondsattacken mot militärhögkvarteret var den sista droppen som fick staden att falla. Efter det låg staden öppen för erövrarna.

På några timmar tog de över stadens centrum. Armén kunde ha hindrat IS att ta sig över floden genom att spränga broar och försvara de kvarvarande, för IS hade ingen utrustning att

ta sig över vatten. IS var inte ens en armé utan en hord krigare på Toyota flakbilar beväpnade med för det mesta lätta handeldvapen. Men oenighet mellan provinsguvernören och militärhögkvarteret i Bagdad omintetgjorde det som hade varit strategiskt riktigt.

IS kunde förmodligen inte tro sina ögon när de intagit vapendepåerna. De kom över enorma mängder krigsmaterial. Lätta vapen, tunga vapen, kanoner, ammunition, stridsvagnar. Omkring 2300 amerikanska Humvee. Modern amerikansk krigsarsenal för 70 000 soldater.

Det var svårt att efter det veta vad som hände i staden. Inga statliga medier fungerade. Vi hade bara sociala media och rykten att lita oss till. Min familjs hus låg i sydöstra ändan av staden. Följande natt, den tionde, kunde vi ännu se soldater på flykt. Vid fyra, fem tiden på morgonen marscherade främlingar på våra gator. De sökte genom staden, gata för gata, för att spåra upp soldater som de genast avrättade.

Också journalister dödades, eftersom krig numera förs både på marken och i medierna. De dödades till och med imamer som vägrade att samarbeta och förkunna den enda rätta tron. Efter det ropade moskéernas högtalare ut att IS kommit för att hjälpa befolkningen och döda otrogna; att staden nu var säker och trygg. Mosul hade blivit en del av den Islamiska staten.

Min familj och min farbror diskuterade livligt vad vi skulle göra. Resa eller stanna kvar? Närmaste någorlunda fredliga område var Kurdistan. Till Erbil är det ungefär 80 kilometer. Men det rådde kaos på vägarna. Några som återvänt i sina bilar berättade att IS hade upprättat militärposter, att de försökte hindra människorna att lämna staden men att de framför allt jagade flyende soldater, kidnappade och sköt dem.

Vi beslöt att stanna. Det var ett svårt beslut.

Min bil hade blivit kvar på sjukhusområdet. Jag kontaktade en kollega och frågade om jag kunde hämta bilen. Han trodde att det var möjligt. Min bror körde mig i min fars bil. Vi filmade med telefonen några av gatorna. Det låg slängda militärpersedlar i högar överallt,

och många döda kroppar. Men ingen stöldvåg, som under tidigare maktskiften.

IS kontrollerade sjukhusporten. De ville bara veta om vi hade vapen. Jag bad min bror vänta utanför. Mitt rum på sjukhuset hade förstörts i explosionen, men bilen stod kvar på parkeringsplatsen. Jag kontrollerade den noga. Tidigare hade det två gånger hänt att någon försökt spränga den och jag visste att vi läkare var måltavlor. Allt verkade emellertid vara ok.

Jag gick till bäddavdelningen för att se om någon behövde hjälp. Jag hade följe av en IS-krigare. Sjukhuset var så gott som tömt, endast på intensivens fanns det patienter som inte hade kunnat flyttas.

Vi mötte en kollega. Han signalerade åt mig bakom ryggen på min följeslagare att jag inte skulle avslöja att jag är läkare. ”Stick, stick iväg”, signalerade han. ”Varför?” mimade jag. ”Vad är ni rädda för?” ”De dödar alla som de misstänker är militär, eller som har hjälpt militären.”

Jag gick tillbaka till parkeringsplatsen, tog min bil och åkte hem.

Vi befann oss i en mycket svår situation. IS använde moskéerna till att efterlysa läkare – många hade dödats eller flytt. Det var bara en tidsfråga innan de skulle hitta mig och min bror, som också är läkare. En morgon hörde vi en helikopter starta från det lokala flygfältet och göra en sväng över stan. IS behärskade luften också. Det avgjorde saken. Vi måste lämna stan så fort som möjligt.

Far vägrade emellertid att överge vårt hus. ”Om det vill komma åt vårt hem måste det ske över min döda kropp”, sade han. Vi hade svårt att acceptera det. Min far och min farbror skulle stanna. Vi andra skulle fara.

Den kortaste vägen till de självstyrda kurdiska områdena är att antingen köra norrut mot

Duhok eller österut mot Erbil. Båda sträckorna är cirka 80 km. Vi packade bilen med det vi trodde skulle behöva och for mot norr. Vägen var fortfarande fylld av resande. Vid gränsen till Kurdistan måste vi vänta nio, tio timmar på att kunna passera. Hjälpsamma kurder bjöd oss på mat och vatten.

När vi äntligen kommit över gränsen uppstod ett annat problem. Var skulle vi stanna? Alla hotell var överfulla. Vi lyckades finna en våning för några dagar. Men hyran var skyhögt och steg för varje dag. Vi var inte förberedda på det. Vi hade inte mycket pengar med oss, det hade varit omöjligt att lyfta kontanter från bankerna sen IS tog över. Vi måste ånyo sätta oss ner och fundera vad vi skulle göra.

Vår första omsorg och största oro gällde vår far. Vi trodde att antingen skulle Bagdad göra ett motanfall och förstöra vår stad, eller så skulle IS göra det. När vi sen hörde att IS hade börjat marschera söderut mot Bagdad, att centralregeringen saknade möjligheter att återta förlorade områden och att IS lyckats erövra fyra städer inom en vecka trodde vi att vi kunde vara säkra i Mosul. Alternativet skulle ha varit att lämna Irak. Vi fick kontakt med far som berättade att det rådde ett spöklikt lugn i staden.

Vi återvände hem. Många andra tänkte som vi. Fler bilar var på väg tillbaka till stan än bort därifrån.

Min kollega ringde och berättade att vi kunde börja jobba igen. Sjukhusdirektören – samma som tidigare – hade lyckats utverka garantier för att vi skulle kunna arbeta ostört på sjukhuset. Även vårt mötesrum skulle vara fredat. Till det skulle ingen IS-krigare ha tillträde. Vi skulle få göra vårt arbete ifred. IS såg att läkare behövdes. Också sårade IS-krigare sändes till sjukhuset. En kollega som stannat kvar på sjukhuset kontaktade mig. ”Kan du inte komma och hjälpa. Vi klarar inte av det här. Det är för många sårade och sjuka.”

”Ok. Jag kommer.”

Jag kom till sjukhuset i mina civila kläder. Ville bara bekanta mig med situationen. Den var katastrofal. Det rådde stor brist på förnödenheter. En del av sjukhuset var förstört.

IS vaktade alla vägar till och från sjukhuset. Kontrollerade alla som kom och gick. Det var svårt att transportera sjuka. IS hade lagt beslag på bensinen. Bensinen till ambulanserna måste köpas på svarta marknaden. Som IS förstås behärskade. De hade också kontroll över alla bankerna. All penningrörelse. De etablerade gradvis kontroll på alla områden. Till slut behärskade de fullständigt hela staden.

Jag beslöt att stanna på sjukhuset. Jag kunde inte annat, trots att familjen var orolig. Jag var läkare och det var min plikt att bistå sjuka. Jag hade svurit eden att vara ”till gagn för de sjuka och försöka avvärja allt som kan skada eller göra dem ont”.

Jag började arbeta på sjukhuset. Vi hade överfullt på alla avdelningar som var öppna. Jag bodde på sjukhuset men stod i daglig kontakt med familjen. Vi fick ingen lön på tre månader. Men efter att IS tillsatt en egen hälsovårdsminister började lön utbetalas.

En ny sjukhuschef utnämndes, som började återinkalla all tidigare sjukvårdspersonal. IS hade egna läkare men de var inte kirurger. I krig behövs kirurger. Sjukhuschefen hade förstås listor på alla läkare. De som vägrade att infinna hotades till livet. De som kom på jobb övervakades. Vi fick inte lämna stan.

På grund av att jag var mitt uppe i studierna tog jag kontakt med universitetssjukhuset i Bagdad. Jag frågade vad jag borde göra. Skulle jag stanna kvar eller försöka fly till Bagdad? ”Nej stanna kvar, för tillfället är du tryggare där än i Bagdad”, sade min handledare.

Augusti månad. Den heta månaden. Situationen på sjukhuset blev värre och värre. Patienter dog trots att vi gjorde allt vad vi kunde med de resurser vi hade. IS började blanda sig i. Inte bara i hur vi skötte vårt arbete, utan också hur vi levde, hur vi iakttog bönestunderna, hur vi

såg ut.

I söder pågick häftiga strider. Allt fler IS krigare togs in på sjukhuset. De hade sina egna läkare, för litade inte på oss. Vi kunde se att krigarna inte var irakier eller syrier, utan från många länder. Från Europa, från Amerika, från Afrika, från Asien. Bland de sårade fanns alltså män från Gulfstaterna, från Saudiarabien, Egypten, Libyen, Algeriet. Vi vårdade tyskar, engelsmän, svenskar, kanadensare ... alla slags nationaliteter.

En dag när jag kom ut på gården mellan två sjukhusavdelningar tillsammans med kollega, stod som vanligt två beväpnade IS väktare där.

”Varför ler du inte när du ser oss?” sade den ena. Han hade lagt märke till att jag ler när jag möter en annan människa.

”Varför? Är du emot oss?” fortsatte han.

”Varför har du inget skägg”, sade andre. ”Att raka skägget är en olydnad mot Allah ta’ala.”

”Att raka skägget är att försöka efterlikna de icketroende”, tillade den förste.

Situationen kändes hotfull. Min kollega ingrep och sade att vi var mycket trötta, vi hade arbetat hela natten, och att de inte hade något rätt att blanda sig i vårt arbete. ”Bestäm inte vad vi ska tycka.”

Den vita läkarrocken väcker ännu en smula respekt, oberoende av vad man annars tror på. För med det lät de oss gå.

Men det var i den stunden, tror jag, som jag beslöt att lämna Mosul.

KAPITEL 5

Flyktförberedelser

”Vi grät i telefon och hon sade: ’Du måste välja själv. Du är vuxen nu och måste fullfölja din egen vilja. Men vår önskan är också att du ska få leva och kunna vittna om oss ifall vi alla dör.’”

Vi var fångna på vårt sjukhus. De respekterade inte längre överenskommelsen att vårt mötesrum skulle vara fredat. De kunde lyssna på våra konsultationer. Vi visste inte heller vilka av våra kollegor och arbetskamrater vi kunde lita på. Därför måste förberedelserna för flykt ske i största hemlighet.

I juli, augusti och halva september jobbade jag ännu som vanligt. I oktober skulle jag enligt doktorsprogrammet återuppta mina studier men IS ville flytta mig till ett sjukhus som inte hade undervisning. Jag kontaktade Bagdad och frågade om de kan godkänna det arrangemang som IS hotade med. Bagdad sade nej. Det räknas inte som en del i en examen.

Jag försökte förklara situationen för den tidigare sjukhuschefen, som Bagdad godkände, men som nu var underställd den som IS utsett. ”Jag kan inte flytta”, sade jag. Den nya chefen kunde höra vår diskussion.

”Det du säger är fel”, sade han. ”Vi skall bygga en islamsk stat och du skall ta del i det. Det här är även din kamp.”

Han ville få mig att acceptera flyttningen till krigssjukhuset. ”Hittills har vi inte tvingat er att svära trohetsed till Kalifatet. Nu blir det kanske en ändring på det.”

Sjukhuschefen var mycket hotfull. Han visste att han behövde oss. Därför innehöll hans hot lika mycket ilska. ”Din tid kommer”, sade han försonligare. ”Men nu, nu gör du som vi bestämmer.”

Jag gick tillbaka till mitt rum som jag delade med min bästa vän. Och som jag litade på. ”Nu räcker det”, sade jag. ”Nu sticker jag. Och jag kommer inte tillbaka.”

Min vän skulle ha varit hemma den natten. Men klockan tre på morgonen knackade han på vår dörr. ”Jag tror att jag har en blindtarmsinflammation”, sade han. Läkare tror alltid det värsta om sina symptom, men jag tog de nödvändiga proven och förberedde honom för ett ingrepp. Och han hade rätt i sina misstankar. Följande morgon opererade jag och en kollega honom. Operationen gick bra, blindtarmen togs bort. ”Det här är mitt avsked”, viskade jag till honom när han vaknat upp ur narkosen.

Jag kunde inte stanna hemma hos mina föräldrar, för där skulle de söka mig. Jag gömde mig hos min farbror, och stängde telefonen, för min handledare hade försökt kontakta mig. Efter det hade jag inte kontakt med någon utanför familjen. Min farbror sade också: ”Du måste fly. Du måste välja: är du för oss eller för dem. Om du stannar måste du arbeta för dem. Därför måste du fly.”

Jag förberedde flykten flera veckor. Två gånger blev jag stoppad vid en postering vid utfarten från staden. Jag hade kommit till fots och sagt att jag skulle besöka en vän som bodde i en by utanför stan. Tredje gången gjorde jag på ett annat sätt. Jag hade satt i ordning min ryggsäck på kvällen, sökt fram alla dokument jag kunde tänkas behöva, mitt ID och – jag måste kanske skjuta in en sak häremellan:

Min familj hade flera år tidigare bestämt att jag skulle gifta mig. I min kultur kan man säga att förlovning och giftermål genomförs på tre olika sätt. Det första sättet är *det klassiska*, och det är religiöst eller kulturellt betingat. Det går till så att två familjer bestämmer att något av deras barn är lämpliga för varandra och att det skulle vara bra om de gifte sig.

Det händer att det unga paret inte har träffats på tu man hand före bröllopet. Vid bröllopet som är stort och påkostat överlämnar brudgummen ett smycke av guld till bruden, ett armband eller ett halsband till ett värde av någonting mellan femtusen och tjugotusen dollar beroende på familjens ekonomiska situation. Dessutom antecknas det ofta i dokument som överlämnas till äktenskapsdomstolen att maken förbinder sig att betala lika mycket till i händelse av skilsmässa.

Det är det klassiska sättet. Sedan finns det ett sätt som vi kan kalla *det respektabla*. Numera kan pojkar och flickor träffas fritt och umgås, i skolor och på fritiden. De kan alltså förälska sig i varandra och be om sina föräldrars tillstånd att gifta sig. Ifall de båda ungdomarnas föräldrar litar på att äktenskapet blir lyckligt räcker det ofta med att bruden får Koranen i brudgåva. Ifall äktenskapet misslyckas säger man att det var Allahs vilja.

Det tredje sättet, som vi kan kalla *det frigjorda*, och som endast förekommer i storstäderna, innebär att ungdomarna har affärer före äktenskapet, göra sexuella erfarenheter, och gifter sig utan föräldrarnas uttalade välsignelse.

Jag var förlovad med min kusin som bodde i Bagdad, och det var meningen att vi skulle gifta oss. Även hon är läkare och vi har känt varandra sedan vi var små. Mitt äktenskap såg alltså ut att bli en kombination av det klassiska och det respektabla sättet att gifta sig.

Min mamma var mycket angelägen om att jag skulle gifta mig. Min familj hade till och med köpt ett hus åt mig – åt oss – i Mosul. Men jag tvekade, hur skulle jag kunna bilda familj under de omständigheter som rådde? Hur skulle jag kunna lämna henne och kanske även vårt barn ensamma medan jag var på arbete?

Så jag bröt förlovningen och sade till min fästmö att hon var fri att handla som hon ville. Huset såldes. I stället köpte jag en stor tomt där även mina bröder skulle kunna bygga sina hus eftersom jag tyckte att det var fel att endast jag skulle komma i åtnjutande av mina

föräldrars gåva. IS har förresten konfiskerat lagfarten till min tomt och säger att jag inte längre har rätt till den.

Men allt det här innebar att jag nu hade ganska mycket pengar. Jag placerade kontanterna kring midjan i ett specialgjort bälte tillsammans med andra viktiga dokument. Jag väckte min far, som i nattmörkret körde mig till ett ställe där jag visste att jag kunde få en delad taxi till Kirkuk. Tyvärr väckte jag inte min mor. Jag sörjer fortfarande att vi inte tog avsked av varandra, men hoppas innerligt att vi en dag skall ses igen.

Vi var fyra passagerare i taxin. Jag satt i baksätet mellan två andra. Vi stoppades förstås vid militärposteringen. De två soldaterna började fråga ut oss i tur och ordning vart vi skulle och i vilket ärende. Den äldre mannen i framsätet skulle till Kirkuk för en cancerbehandling. En sådan som vi inte gör i Mosul. De två soldaterna blev emotionellt berörda av mannens historia och talade länge med honom.

Så kom turen till oss i baksätet. Jag sade att jag skulle till Kirkuk för att besöka en vän som nyss kommit tillbaka från sin pilgrimsresa till Mekka. De tyckte väl då att de uppehållit oss tillräckligt länge redan, och lät oss åka.

Att komma in till Kurdistan var inte lättare än att komma bort från Mosul. Tvärtom. Peshmergasoldater vaktade gränsen. De tillät ingen komma in som inte hade giltig orsak, och som giltig orsak räknades att man hade familj i Kurdistan, att man kommit för att studera, eller som den sjuke mannen i framsätet, kommit för att få en cancerbehandling.

Läget var lite kaotiskt. Folk som försökte komma förbi utan giltig anledning jagades bort med hugg och slag. De slog med elkablar. Vid vägkanten låg folk och sov, kanske i hopp om att ha bättre tur efter nästa vaktombyte.

Vi kom efter en tids köande fram till vaktkuren. Jag visade mitt ID som jag fått när jag påbörjade studieprogrammet för doktorsgraden. Där stod ordet ”student”, och vakten läste

förmodligen inget mer än det. Jag fick passera.

Jag hade då ingen tanke på att lämna mitt hemland och min familj helt och hållet; jag ville bara fullfölja mina studier. Det skulle jag kunna göra i Erbil, om jag fick tillstånd att studera i staden. Mina vänner tror fortfarande att jag är i Kurdistan. Ifall IS fick veta att jag är i Finland skulle det innebära en stor risk för min familj. Men IS har just nu annat att tänka på.

Jag ringde min handledare i Bagdad. Han tyckte att jag skulle komma till Bagdad, men jag sade att det var omöjligt. Jag fick då tillstånd att fortsätta mina studier i Erbil och han skickade mig ett papper på det. Det skedde i oktober 2014.

En annan läkare och jag delade på en taxi till Erbil. Utanför staden möttes vi igen av en militärpostering och visade våra papper. ”Det här papperet är inte värt nånting, ni kommer inte in”, sade vakten. Vi försäkrade att det gällde för inresa till stan, men ingenting hjälpte. Vi kontaktade handledaren i Erbil. Han hade tidigare varit hälsovårdsminister i Kurdistan och visste allt om den politiska situationen i landet och visste vilka överenskommelser det fanns mellan universiteten. Inte heller han kunde hjälpa.

Vi satt nio timmar i solen utan mat och vatten. Soldaterna skrek åt oss: ”Stick iväg”. Vi höll på att förlora hoppet, kontaktade alla som skulle kunna tänkas hjälpa oss. Till slut fick vi kontakt med en handledare inom allmän kirurgi som vi kände och han sade: ”Jag tar hand om er.” Jag vet inte hur många samtal till maktens män han måste ringa, men tack vare honom fick vi komma in i Erbil.

Vi möttes på sjukhuset av en förgrymmad handledare: ”Vad fan gör ni här? Hur kom ni in i stan?”

Jag berättade att jag kommit för att jobba på min doktorsexamen. Att det var min enda möjlighet. Men min handledare försäkrade att det skulle vara bortkastad tid, Bagdad skulle inte godkänna en sån examen. Jag borde försöka med Sulaymaniyah i stället. Men också

Sulaymaniyah vägrade att ta emot oss.

I Erbil fick vi inte hyra lägenhet, och fick uppehållstillstånd endast för en vecka i taget. Vi måste alltså infinna oss hos polisen varje vecka, och visa upp papper från hotellet vi bodde på. Jag kände mig som en fånge. En betalande fånge.

Från Mosul kom endast dåliga nyheter. IS höll på att spränga statyer och byggnader inne i Mosul, som en gång för mer än 2500 år sedan då staden hette Ninive var världens största stad och Assyriens huvudstad. Men IS förstörde också moskéer som varit i bruk i hundratals år.

Jag hade ångest för min framtid, för min familj, för min hemstad, för mitt land. Jag hade fått nog, och började söka lösningar utanför Irak. För min egen skull, min säkerhet, min familjs säkerhet. Jag kände mig borttappad, trodde jag skulle tappa förståndet.

Inte ens Erbil var säkert. En kollega fångslades av en grupp banditer som var en del av den lokala milisen. De påstod att hans namn liknade en efterlysts namn. Vi hörde aldrig av honom igen. Min vän som jag rest tillsammans med från Kirkuk sade: ”Vi är nästa i tur.”

Vi bestämde oss för att ta oss norrut, närmare den turkiska gränsen. Följande stora stad är Duhok. Det som sen hände är en upprepning av tidigare händelser att det kändes som *déjà vu*. Vi blev hindrade på vägen av flera patruller. ”Ni är fria att ta er tillbaka till Mosul, men till Duhok kommer ni inte.”

”Vi kan inte resa tillbaka. De dödar oss.”

Vi blev förda till en liten stad som heter Al-Shikhan, där vi fick sova på sjukhuset över natten. Från Al-Shikhan fick vi inte resa någonstans.

Vi kontaktade en kollega i Duhok som vi kände från studietiden i Mosul. Han lovade att

hjälpa oss. Han mötte oss på vägen med sin bil. Dess registerplåtar visade att den var från Duhok, varför det var lättare för honom att komma in i staden.

Han plockade upp oss på kvällen. Han tog en stor risk med det han gjorde, för om vi blivit gripna skulle de ha beslagtagit hans bil och slängt honom i fängelse för terrorbrott. Vi anlände till stan mitt i natten och kom in utan problem.

Följande dag gick vi till Universitetssjukhuset för att registrera oss. Det ligger vid huvudvägen som går genom staden. Sjukhusdirektören tog emot oss bryskt och ovänligt. ”Hur kom ni in i Duhok?” sade han. Hans bror som var hög officer i den kurdiska armén hade dödats några dagar tidigare när han skulle desarmera en bomb. Sjukhusdirektören var förkrossad av sorg och kokande av ilska. Det var ”araber” som låg bakom bomben, och vi var araber – eftersom vi inte var kurder. ”Det är förbjudet att komma in i Duhok! Hur kom ni hit?”

Han började förhöra oss som en polis. Vi berättade att vi hade liftat. Inget mera. Han fortsatte att fråga ut oss om det ena och det andra, men ingenting som hade med vårt yrke att göra. Inte en enda medicinsk fråga. ”Jag överför era uppgifter till myndigheterna”, avslutade han. ”De tar kontakt sen.”

Vi kunde inte göra annat än lyda.

Vi blev förhörda av polisen flera gånger. Vi kunde inte heller i Duhok hyra lägenhet utan måste bo på hotell. Varje gång det knackade på dörren blev vi livrädda.

Vi fick börja studera och forska i något som kallades ett doktorsprogram, men det uppfyllde inga krav som man kunde ställa på ett sådant. Vår handledare förnedrade oss genom att placera oss bland första årets studenter. Vi skulle se på och ”lära oss” medan de gjorde ingrepp som vi hade gjort hundratals gånger.

Vi fick alltså inget kliniskt arbete på centralsjukhuset. I stället blev vi skickade att dejourera på små läkarmottagningar ute på landsbygden. De utnyttjade oss, förnedrade oss, och vi kunde ingenting göra. Och vi måste hela tiden förhandla med de lokala hälsovårdsmyndigheterna, än om det ena, än om det andra. Jag blev mycket van att ha att göra med myndigheterna.

När IS kom rådde det i början fred mellan IS och Kurdistan. Det finns till och med en video på nätet som visar när några IS-krigare skakar hand med peshmergastyrkor vid gränsen. Men efter att kurderna erövrat en fabrik för tillverkning av mediciner som ligger på Mosuls område i provinsen Nineve, utbröt krig mellan dem. Det hade startat när vi kom till Duhok.

Det gjorde att vi blev hotade med att skickas till fronten. Till något militärsjukhus i krigszonen, för att operera sårade peshmergasoldater.

Det här hände i februari 2015. I nio månader hade jag kämpat för att få stanna kvar i mitt land, för att studera, bo, leva ... gifta mig, som det en gång var tänkt. Nu hotades jag med att bli skickad till fronten. Det lilla hopp om att kunna utföra en hederlig läkargärning i Duhok och vänta min tid tills jag kunde återvända hem, försvann. Och ifall ryktet att jag arbetade för den kurdiska armén nådde IS skulle det vara slutet för min familj.

Jag började i hemlighet söka andra lösningar. Utomlands. Det naturliga skulle ha varit England. Vårt medicinska utbildningssystem baserar sig på deras standard (det sade jag visst redan) och undervisningen går på engelska. Men efter att ha träffat på IS-soldater från England, från Tyskland, från Belgien, ville jag inte ha något med de länderna att göra.

Mina föräldrar och min farbror var tidigare emot att jag skulle lämna landet. ”Vi har köpt dig ett hus, vi ser att du funnit en flicka att gifta dig med ... och nu tänker du lämna oss.”

Allt det var nu historia.

Jag har alltid lyssnat på mina föräldrar, och framför allt på min mamma, och alltid gjort som hon velat. När jag nån gång gått emot hennes vilja har det gått illa för mig. Men nu måste göra annorlunda. Nu måste jag följa mitt eget huvud, och efter att noggrant ha övervägt alla alternativ göra det som jag och ingen annan fann bäst.

Det förstod min mor också. Vi grät i telefon och hon sade: ”Du måste välja själv. Du är vuxen nu och måste fullfölja din egen vilja. Men vår önskan är också att du ska få leva och kunna vittna om oss ifall vi alla dör.”

Finland fanns inte då i mina planer. Jag visste nästan ingenting om Finland. Annat än att Nokia kom från Finland. Jag sökte och sökte på nätet, olika alternativ. Jag ville komma till ett säkert ställe, säkerhet var för mig nu en avgörande sak.

Jag satte upp mina prioriteringar enligt ett system:

1: England. Men uteslutet på grund av inblandning i koalitionen mot Irak, och på grund av att IS rekryterar soldater därifrån.

2: Skandinavien. Jag visste att Finland var mörkt och kallt men allt jag kunde hitta på nätet var gammalt, från Saddams tid, och lite nyare på syriska sajter. Jag tog kontakt med en tidigare studiekamrat och kollega som då befann sig i Finland. ”Finland är tryggt”, försäkrade han, ”men jag kan bara berätta vad jag själv har upplevt. Alla har egna förväntningar och förutsättningar, så jag kan inte rekommendera eller avråda från någonting. Du måste välja själv.”

Jag tackade för de kloka orden och inledde min resa till Europa.

Man kunde söka visum till Turkiet på nätet. Jag gjorde det, det tog bara några minuter. I mars 2015 gick jag lagligt över gränsen till Turkiet med ett turistvisum som skulle vara i kraft en månad.

Jag hade några släktingar i Turkiet, på andra sidan gränsen. De väntade på att kunna återvända. Alla irakier vid gränsen väntade på att få återvända. De var beredda att hjälpa mig ifall jag ville stanna hos dem.

Min plan var emellertid annorlunda. Turkiet ingick inte i den. Turkiet hade deltagit i kriget. Jag ville resa, bara resa. Bort. Till en plats där en människa kunde känna sig trygg och göra sig nyttig för andra.

Jag satte mig i en buss till Mersin vid den turkiska sydkusten.

KAPITEL 6

Mellanstation Turkiet. Roulette med livet som insats.

”Så fort vi kommit ut från bukten vi startat från slog vågorna in över kanterna. Vi blev alla genomvåta och männen längs kanterna öste vatten allt vad de kunde med allt de hade till hands. Skor. Mössor. Allt som gick att ösa med.”

Jag stannade i Mersin två veckor medan jag undersökte hur jag kunde ta mig vidare. Alla smugglare sade att deras rutt var bäst. Billigast och bäst. En syrier som jag träffade i hamnen sade att båtvägen från Mersin var bäst. Han hade skeppat flyktingar sen 2010. Tidigare hade det gått en båt från Mersin till Italien. Rutten var berömd och kallades *”The Mersin way”*. Den möjligheten fanns inte längre. Rutten hade stoppats. Turkarna hade stoppat den.

Jag gick ofta ner till hamnen och tittade på båtarna. Den som gått på Italien var en rostig gammal skorv och resan skulle ha tagit fjorton dygn. Med 600 människor ombord. Kanske. *”Kanske”* var det svar man oftast fick. Kanske går det en båt om en vecka. Kanske går det en båt till Kreta. Kanske. Och: *”no problem”*.

Smugglarna erbjöd också resor till Kanada, till Australien, till Europa – men då måste jag först ta mig till Ankara eller Istanbul. Och jag måste få visum till något land. Det var inte lätt, det var omöjligt. Jag saknade flera dokument som blivit kvar i Mosul. Och det fanns ingen centralregering som kunde utfärda nya. Jag sökte också in vid flera universitet i Europa, det skulle ha gjort det lättare för mig att komma in. Men inget universitet tog emot mig

Jag insåg att jag inte skulle komma någonstans från Mersin. Jag tog en buss till Istanbul. Resan räckte sexton timmar.

I Istanbul tog jag kontakt med mänskosmugglare. Turkar, irakier, syrier ... alla spred lögner om hur enkelt det var att komma bort från Turkiet om jag anlidade dem. Jag försökte kalkylera risker och kostnader. Att flyga: lägsta risken men de högsta kostnaderna. Båt: hög risk men lägre kostnader. Till fots: hög risk och låga kostnader.

Det fanns alltså de här tre möjligheterna.

Åren 2011- 12 hade många kommit till Europa genom att gå till fots genom europeiska delen av Turkiet upp till den grekiska eller bulgariska gränsen. Men nu hade det blivit omöjligt. Av de rapporter som vi fick från folk längs vägen fick vi veta att bulgariska gränsvakter grep folk som försökte komma in i landet, misshandlade dem eller torterade dem. Ingen rekommenderade längre den vägen. Medan den grekiska gränsen var helt stängd. Jag beslöt mig för att flyga.

När man är tvungen att anlita kriminella och finna sig i deras befallningar är det bra att vara llerad med någon som har erfarenhet och kanske makt eller auktoritet. Risken att bli lurad är stor, och insatserna du är tvungen att göra är också stora.

De människor du får att göra med är aggressiva och opålitliga. Hur säkrar du dig mot att bli lurad? Det är som en djungel. De vill bara ha dina pengar. Allt kan hända. Allt ändras hela tiden. De kan ta ditt pass ifrån dig. Ge aldrig ditt pass ifrån dig. Speciellt irakiska och syriska pass är eftertraktade, för de kan ge innehavaren uppehållstillstånd i Tyskland. Smugglarna vill ha dig i ditt våld för att komma åt dina pengar. Smugglarnas tjänster kan kosta tusentals dollar eller euro. Så du försäkrar dig. Du försäkrar din insats i en annan firma. Det är så det går till.

Det fanns två firmor som garanterade att smugglarna genomförde de tjänster du betalt för. Alltsammans var välorganiserat, och den turkiska staten kände till det. Allt sker öppet, som god affärsverksamhet. Det fanns en äldre firma och en nyare firma. Den nyare visade sig

emellertid vara lika skurkaktig som det projekt den var involverad i, nämligen mänskosmuggling. Efter en tid försvann den nämligen med alla de pengar förtvivlade och olyckliga människor betalat in till dem. Jag vände mig till den äldre och väletablerade firman.

Försäkringsverksamheten – om vi kan kalla det så – går till på det sättet att du tillsammans med smugglaren går till ”försäkringsfirmans” kontor. Ni sätter er mitt emot ”försäkringsagenten” och du berättar vilken summa du kommit överens om med smugglaren. ”Tjänstemannen” skriver ett dokument på det här, du går med honom till ett sidorum, sätter pengarna i ett kuvert som förseglas, förses med en sifferkod och placeras i ett kassaskåp. Du får ett kvitto på depositionen och ett annat papper med koden.

Om allt går bra och du kommer fram till ditt mål skickar du ett SMS med koden till smugglarna som hämtar pengarna. Ifall du förolyckas eller inte hör av dig inom en viss tid kan smugglaren lyfta pengarna utan kod. Ifall du blir rånad på koden ringer rånaren smugglaren som då kan lyfta dina pengar. Därför rekommenderar ”tjänstemannen” att du memorerar sifferkoden och bränner papperet inför smugglarens ögon. Det fanns ett askfat på kontoret för det här ändamålet.

De här företagen finns i Turkiet, i Grekland, i Europa. Det är en internationell businessverksamhet och det handlar om stora pengar. Mycket stora pengar. Hur många flyktingar har det anlänt till Europa under de senaste fem åren? Multiplicera det med några tusen dollar, så får du en uppfattning vad det handlar om.

Det finns två flygplatser i Istanbul. Den stora internationella Atatürk-flygplatsen varifrån det går tusentals flyg åt alla håll i världen varje dag. Och den mindre Sabiha Gökçen-flygplatsen. Jag kom överens med smugglaren att flyga därifrån.

När du kommer till Europa är det viktigt var du först blir registrerad med fingeravtryck, för om du blir mottagen och registrerad i säg Bulgarien kan du enligt Dublinöverenskommelsen

bli tillbakaskickad dit ifall det land du slutgiltigt vill nå inte tar emot dig.

Jag hade nu varit nästan en månad i Turkiet, mitt turistvisum höll på att gå ut, jag hade satsat alla pengar jag hade kvar för en resa till Europa. Jag förberedde mig för resan. Jag köpte nya kläder, förberedde mig psykologiskt. Smugglarna ville ha mitt pass. Jag sade att jag ger inte mitt pass. De sade att jag inte hade alla dokument. De hade fått alla dokument, och alla mina pengar.

Två dagar före resan ringde smugglarna och sade att resan var stoppad. De turkiska myndigheterna hade stoppat resan. Någon hade kanske fått för lite betalt och bestämt sig för att bränna hela resebusinessen.

Jag visste inte vad jag skulle göra. Någon erbjöd skjuts upp genom Balkanländerna i en container. En annan sjövägen. Varje dag kostade, hotell, mat, med mera, och jag hade nu varit 28 dagar i Turkiet. Mitt visum höll på att gå ut. Det var en mycket svår situation. Jag var ensam. Jag led av en svår stress på grund av att möjligheterna tycktes vara uttömda och det var så svårt att välja bland dem som fanns kvar. Det var som att spela roulette med livet som insats.

Alla kan tappa huvudet i den situationen och fatta desperata, oöverlagda beslut.

Jag beslöt att försöka sjövägen. Jag blev erbjuden jetbåt, fiskebåt och gummibåt, alla till olika destinationer och olika pris. Alla hade sina fördelar och sina nackdelar. Jag sade att jag tar fiskebåten.

Min uppgörelse med smugglarna ändrades alltså från flyg till båt och det blev billigare på så sätt. Smugglarna erbjöd hela paket, erbjöd sin assistens hela vägen till Europa. Som en turistresa med helpension. Det var som en marknad, ett snabbköp, där man kunde inhandla det man behövde. Jag betalade bara för överfarten, båtresan. Jag litade inte på dem och ville inte riskera mera.

Båtresorna gick från Izmir. Jag tog en buss till Izmir. Stressen var ännu svår, var kunde man äta billigt, var sova billigt – jag övernattade nu i sovsalar med många män i samma rum. Izmir var fyllt av flyktingar som bara gick och väntade på det samma som jag – att komma bort därifrån.

När jag kontaktade ”researrangören” i Izmir sade han att jag var på fel ställe. ”Vad! Båten skulle ju gå från Izmir.” ”Inte nu längre. Saker har ändrats. Du måste vara i Didim. Därifrån får du en båt till den grekiska ön Farmakonisi.”

Vi hade inte kommit överens om det. Karlén var en skurk, men jag kunde ingenting göra. Didim ligger i sydvästra hörnet av Turkiet. Staden var under antiken berömd för sitt Apollotempel. Och för sina sibyllor, som kunde spå framtiden genom att lyssna på suset i ekarnas kronor. Ifall jag hade tillfrågat dem skulle de om de varit sanningsenliga avrått mig från resan till Didim. Men jag hade inget val.

Jag tog en taxi till Didim utan att ha en aning om vad framtiden skulle föra med sig.

Jag hade fått instruktioner att vänta på en viss person på en viss plats i staden. Jag blev hämtad i taxi och fördd till ett trevåningshus utanför staden. I huset bodde en nittonårig syrisk man, hans syster och systemens två barn. Jag fördes in i ett rum där det redan satt 10 – 12 personer. Vi skulle invänta natten.

Medan vi väntade blev vi instruerade hur vi skulle använda livvästarna. Vi skulle klä av oss alla kläder, sätta våra värdesaker inneslutna i plast närmast kroppen, sedan flytvästarna och till sist våra ytterkläder. På så sätt skulle vi lätt kunna kränga av oss ytterkläderna om det ... ja om det skulle behövas.

Flytvästarna skulle vi emellertid få först på stranden. Det skulle se misstänkt ut om det far en massa människor genom stan klädda i orangefärgade flytvästar, sade syriern.

När mörkret fallit kom tre taxibilar för att hämta oss. De sade att jag inte rymdes med, trots att jag tyckte att jag väl hade rymts. Alla de andra flyktingarna var syrier.

”Varför fick jag inte åka med”, frågade jag

”Vänta, vänta, ta det lugnt, det ordnar sig”, var det enda svar jag fick.

Jag kände mig inte alls lugn. Ingen taxi kom. Klockan var 11 på kvällen. Jag ringde till syriern. Han svarade inte. Ringde igen. Inget svar. Jag ringde till kontaktpersonen i Istanbul. Han svarade inte. Klockan blev 12.

Plötsligt ringde mannen från Istanbul. Han berättade att polisen hade tagit alla flyktingarna. De var alla syrier. Det är skillnad på irakier och syrier i Turkiet. Syrierna skickas inte tillbaka. Irakierna skickas tillbaka till Bagdad. Jag började undra: hade syriern anat eller vetat någonting. Eller hade han bara velat hjälpa sina landsmän?

Men jag kunde inte bli kvar i huset. Om polisen gjorde ett tillslag och fann mig här ensam med en ung kvinna skulle det vara slut. Det var katastrof. Jag kunde bli skickad tillbaka till Bagdad.

Jag stack iväg så fort som möjligt. Smugglaren i Istanbul hade försökt förmå mig att stanna men jag tog min ryggsäck och gick. Gick från en egendomlig familj i en underlig stad. En stad där endast poliser och smugglare rörde sig i nattens mörker. Och jag med min ryggsäck. Jag försökte göra mig så osynlig som möjligt. Mitt visum hade gått ut. Om jag blev stoppad av polisen väntade omedelbar utvisning.

Jag hittade en busstation på min telefonkarta och började gå ditåt. Jag gick i två timmar. Då såg jag dem igen, smugglarna och deras ”passagerare” – de kom i en taxi. Syriern hann se mig. De stannade och han frågade vart jag var på väg. ”Varför inte stanna i alla fall?” sade

han. Men nej, nu hade jag inte längre något förtroende för honom eller för dem som han arbetade för.

Jag väntade på en buss hela natten tills det kom en som gick till Mersin. Som jag hade startat från en månad tidigare. Nu var mitt visum utgången, min kassa hade sinat. Jag kunde inte ta in på hotell på grund av båda de här orsakerna. Jag var också rädd att bli stoppad av polisen. Efter två dagar i Mersin trodde jag att jag höll på att bli galen. Jag var desperat och rädd att jag skulle börja göra idiotiska saker.

Flyktingströmmen i Mersin hade ju inte minskat på en månad. Snarare tvärtom. Läget i Syrien förvärrades hela tiden. Jag slog mig i slang med en syrisk grupp som leddes av en man som jag nästan genast fick förtroende för. Han var omkring 50 år gammal. I Syrien hade han varit chef för en cementfabrik. Nu var fabriken där han arbetat och hans hus sönderbombade. Nu ville han bara rädda sin familj och sig själv. Jag tror att han också fick förtroende för mig – det skulle visa sig senare – när jag berättade att jag var läkare.

Vi beslöt att försöka igen från Izmir. Han kände personer där, affärskontakter från tidigare. Han kom överens med smugglare att de skulle ta oss i gummibåt till Mytilene på Lesbos. De ordnade hotell för oss, och sade att vi skulle vänta medan de fixade båten. Vi väntade. I fjorton dagar väntade vi, medan hotellräkningen växte liksom vår otålighet. Än skyllde de på vädret, än på något annat.

Till slut, efter alla lögnar och när vi använt så mycket pengar vi kunde avvara på hotellet ställde vår ledare ultimatum: nästa natt far vi, annars får ni inga pengar alls. Vi visste alla att det kunde sluta med döden. Och att jag tog chansen och reste med var det mest ologiska beslut jag någonsin fattat.

Samlingspunkten låg i Dikli, norr om Izmir. Redan att för en stor grupp utlänningar ta sig med buss till Dikli innebar en stor risk, eftersom alla förstod att vi skulle bli hjälpta av smugglare att ta oss till Grekland. Men jag tror att lokalbefolkningen såg med sympati och

förståelse på oss, men inte heller hade något emot att vi lämnade deras land – efter att ha lämnat efter oss en rejäl summa pengar.

Smugglarna hade sagt att vi skulle vara 20 personer i båten – när vi kom fram var vi 45 personer som skulle trängas i samma båt. Som var registrerad för högst 10 personer. Vi i vår grupp var 14 personer.

Det var beckmörkt på stranden. Varje gång vi såg ett ljus närma sig sprang vi och gömde oss bland klipporna i närheten. Vi trodde att en av smugglarna skulle följa med, men så var det inte. Och inte en enda av oss hade erfarenhet av att köra en gummibåt driven av en utombordsmotor.

Våra smugglare ordnade därför raskt en provtur för den som skulle köra båten, en liten runda ute på viken. På vägen tillbaka smällde motorn i en sten och slocknade. Vi trodde att allt var över. När det sen visade sig att det endast fanns 13 flytvästar sade de två andra grupperna nej. De far inte. Det är livsfarligt. ”Vi har försökt förut, man klarar det inte”, sade de.

De två andra grupperna samlade ihop sina saker, sina ryggsäckar, och gick tillbaka till byn. Vi blev kvar. Vår syriske ledare tog mig så avsides och vill veta min åsikt. ”Vad skall vi göra.” Han ville att jag skulle ta allas våra öden i mina händer och bestämma vad vi skulle göra. En läkare måste ofta fatta avgöranden som gäller liv och död. Andras liv och död. Nu gällde det mitt liv. Och hans liv. Och hela gruppens liv. ”Farbror”, sade jag. Jag hade fattat så mycket sympati för honom att jag börjat kalla honom farbror. ”Farbror. Vad du än bestämmer dig för att vi skall göra så stöder jag dig. Jag är med dig.”

Han sade att vi far. Vi var överens. Vi tar risken och far.

Vi hittade extra bensin gömd bland klipporna, men inga fler flytvästar. Vår ledare sade: ”Nu sätter ni alla på er flytvästar.” Det räckte till alla utom till honom själv. Vi satte oss tillrätta i

gummibåten som var nedtyngd nästan till kanten, kvinnorna och barnen i mitten, männen längs kanterna. Jag satt i fören för att navigera med min GPS.

Vi fick igång motorn som inte var skadad och startade färden mot väst. Så fort vi kommit ut från bukten vi startat från slog vågorna in över kanterna. Vi blev alla genomvåta och männen längs kanterna öste vatten allt vad de kunde med allt de hade till hands. Skor. Mössor. Allt som gick att ösa med.

Från Dikili till Mytilene är det en sjöresa på två timmar, hade vi fått höra. Men min GPS kontakt var dålig och vi kom för långt söderut. Det var beckmörkt och dimmigt omkring oss. Bensinen höll på att ta slut. Vi måste fylla på men vågade inte tända ljus. Kvinnorna och barnen suckade och grät. Några läste Koranen. Vi måste fylla på bensin i mörker. Plötsligt var vi fångade i en stark ljusstråle och en militär patrullbåt kom emot oss i hög fart. Den kom österifrån, från den turkiska sidan, och vi hade inte hört den komma. Syriern skrek att vi skulle försöka komma undan, men vi var redan fångade i patrullbåtens enorma strålkastarljus. Vi var fångade som nattfjärilar i ljuset. Alla skrek och grät. Jag kände mig med ens helt lugn. Nu är det slut. Det var det, tänkte jag. Nu är det Ödet som bestämmer.

Patrullbåten gjorde en gir kring oss och tvingade oss att byta kurs. Strax därefter dök det upp ett större militärfartyg, som hindrade oss att fly åt andra hållet. Vi var tagna. Kvinnorna i båten grät och skrek av förtvivlan. Vårt sista hopp. Vi hade hört historier om hur turkiska sjöbevakningen sänkt gummibåtar och låtit folk flyta eller drunkna. Jag vet inte om det är sant, jag vet bara att hundratals, om inte tusentals människor har drunknat i havet utanför den turkiska kusten.

Jag tänkte på konstiga saker. Jag tänkte på hur jag hade tänkt klä mig när jag kom till Europa. Och att jag skulle färdigutbilda mig. Få ett gott liv i ett vackert hus. Jag tänkte på vad jag skulle säga. Jag tänkte också på hur det skulle kännas att drunkna; det jag visste om hur det är att drunkna. Jag tänkte på allt det.

Från det stora militära fartyget dånade en röst på engelska: ”Var vänliga och stanna motorn. Var vänliga och håll er lugna i båten. Vi vill hjälpa er. Vi plockar upp er.”

Vi trodde att de var turkar. Men högtalarrösten hade sagt ”Please”. Det lät inte som en turkisk myndighet. Jag höll utkik efter igenkänningstecken på de båda fartygen. När det stora militära skeppet svängt sidledes så att jag såg det midskepps, kunde jag se flaggan i aktern. Den hade visserligen virat sig kring sin flaggstång, men den var inte röd, den var vit och blå. ”Det är ett grekiskt skepp”, skrek jag. ”De är greker.”

Vi stängde motorn. Vi blev upplockade och tvingade sitta sida vid sida på däck. Vi var våta och frusna men vi var i säkerhet.

Vi anlände i gryningen till Mytilene. Obeskrivligt. På land igen efter 5 timmar. På europeiskt land. Grekland.

KAPITEL 7

I människosmugglarnas grepp.

Till fots genom Balkan.

”Ge er iväg, stick i väg – ni ska över det där berget, där är Montenegro’.

Smugglarna pekade upp mot en brant bergsvägg. Den verkade vara omöjlig att ta sig över.”

April 2015. Mytilene.

Vi måste vänta fjorton timmar på stranden. Där rådde stor oreda, 300, kanske 400 flyktingar väntade på vad som skulle hända. Mest syrier, men också afghaner, afrikaner; några andra irakier. Vår gummi­båt punkterades, jag vet inte varför. Det var ju på sätt och vis vår båt.

Rödakors- och annan hjälppersonal delade ut mat åt oss. Några politiker kom, blev fotograferade och for därifrån. Eftersom jag var läkare fick jag följa med till sjukhuset som tolk.

Efter en dags väntan blev vi skickade till ett läger, omgivet av ett stängsel med taggtråd överst. Som ett fångläger. Vi blev undersökta, alla vassa föremål togs ifrån oss, samt våra bälten som sattes i lådor i närheten av vakterna. När vi senare ville ha dem tillbaka var de försvunna.

Lägre­tet bestod av rader av vita, portabla baracker. Tre gånger tre meter eller tre gånger fem meter. Den ena typen för familjer, den andra för ensamstående. Vi var fjorton personer i min barack. Vi började med att städa utrymmet. Vi fick smutsiga madrasser, vatten och toalettartiklar. Tre mål mat om dagen. Våra fingeravtryck registrerades.

Det fanns de som försökt utplåna sina fingeravtryck antingen kirurgiskt, med hjälp av någon

frätande syra eller genom att bränna fingrarna. Alla tre sätten är mycket smärtsamma och resultatet tvivelaktigt. Men vi visste alla att enligt Dublinöverenskommelsen skulle vi kunna bli skickade tillbaka till det land där vi först registrerades med fingeravtryck. Därför var det något vi ville undvika nästan till varje pris. Överenskommelsen gäller emellertid inte Grekland.

En vecka efter vår ankomst fick vi ett slags visum som intygade att vi blivit registrerade och som gav oss rätt att vistas i Grekland sex månader. Vi hämtades av en båt som skulle föra oss till Aten. Båten cirkulerade mellan öarna och tog upp fler flyktingar längs rutten. Resan till Aten räckte cirka 14 timmar.

I Aten befann vi oss i samma situation som vi hade upplevt i Istanbul några veckor tidigare. Vi måste få kontakt med smugglare som kunde guida oss vidare upp genom Balkan till det centrala Europa.

Huvudvägen, om vi kan kalla det så, gick från Aten via Makedonien, Serbien och Ungern till Österrike – och därifrån vidare till västra eller norra Europa. Men av de rapporter vi fick från de som försökte ta sig den vägen fick vi höra att gränsen mellan Grekland och Makedonien men också gränsen mellan Makedonien och Serbien hade stängts. Dessutom hade det förekommit eldstrider mellan smugglare och makedoniska gränsvakter där också några flyktingar kommit till skada.

Aten vimlade av syrier och vår ledare, den syriske cementfabrikanten, tog igen ledningen för gruppen. Han var mycket pratsam och social och fick lätt kontakter. Vi satte oss ner igen för att kalkylera priser och risker.

En sextonårig pojke i vår grupp hade lyckats komma ombord på ett flyg till Tyskland. Han hade lyckats köpa ett tjeckiskt pass, han är nästan blond och väckte därför inte uppmärksamhet när han steg ombord på planet. Några andra i vår grupp ville också flyga, men deras ID var förfalskade. De stoppades av en kontroll vid terminalen.

Ett förfalskat dokument kostar två till tre tusen euro beroende på var det är utställt. Ett äkta dokument kostar fem eller sex tusen euro. Inom EU räcker det ju med ett giltigt ID.

Vi fick höra att det är lättare att flyga från någon turistö än från Aten, varför jag övervägde den möjligheten. Vår syriska ledare blev arg på mig för att jag hade tänkt ta mig vidare ensam. Han gjorde upp en lista på alla i gruppen och satte mitt namn allra sist. ”Om du försöker lämna oss ännu en gång får du klara dig på egen hand”, sade han

Möjligheterna att komma vidare var de samma som i Istanbul: Med flyg, vilket i praktiken var omöjligt, med båt till Italien (dyrt och farligt eftersom sjöresan är många gånger längre än den mellan Turkiet och Grekland) och till fots. Eftersom gränsen till Makedonien och Bulgarien var stängd var enda möjligheten att ta sig via Albanien sidovägen in i Makedonien eller Montenegro och därifrån till Serbien.

Att kalkylera kostnaderna var omöjligt, eftersom varje deletapp skulle betalas på vägen till ett pris som varierade efter omständigheterna. Det var också en mycket farlig väg eftersom vapen och droger smugglades samma väg och smugglarna var beväpnade med pistoler och Kalasjnikovs. Smugglarna, som var del av en välorganiserad brottsmaffia, drog sig inte för att döda alla som hotade deras business och deras pengar.

Eftersom vi hade barn med oss som inte skulle orka vandra genom balkanländerna delade vi oss i två grupper. Barnen skulle med sina föräldrar försöka nå Italien med båt. Vi tränade livräddning med dem. Vi räknade med att riskerna att de skulle bli tagna av sjöbevakningen och skickade tillbaka till Grekland var mycket stor. Men det var deras enda chans.

Hela Aten tycktes befinna sig en i stor oreda. Vi bodde på ett hotell, men måste hela tiden vara beredda att ge oss av med kort varsel. Att hålla oss stilla i otålig väntan eller ge bryska order om plötsliga uppbrott var smugglarnas sätt att skrämma oss. Det är en del av systemet – det system som du är tvungen att delta i för att överleva. Även om det samtidigt innebär

att du kan dö en våldsam död.

Det fanns tre prisalternativ. Alternativ 1: med BMW över gränsen – smugglarna påstod att de hade kontakt med gränsvakterna och att saken kunde ordnas med pengar – mycket pengar. Alternativ 2: instängda i en lastbil. Alternativ 3: till fots över gränsen. ”*Take it or leave it*”, sade vår smugglarkontakt om sitt erbjudande.

Vi visste att smugglarna är lögnare och att det inte fanns några garantier att vi skulle klara oss, men vi hade inget val. Vi valde det billigaste alternativet för att vi inte litade på dem. Vi hade lärt oss att chanserna att bli lurad är större än chansen att överleva.

Rutten var så att säga ny och oprövad på grund av att situationen vid makedoniska gränsen hade ändrats. Vår syrisk ledare hade gjort ett detaljerat avtal med smugglarna. I det ingick att vi skulle få mat, en guide och hur mycket som skulle betalas efter vilka etapper.

Naturligtvis var avtalet inte värt någonting.

Vi tog oss på egen hand upp till gränsen men nekades plats på hotell – det stod i våra papper att vi inte fick bo på hotell nära någon gräns. Alla visste att de inte fick hyra rum åt oss men till slut hittade vi ett gammalt hotell som lät oss alla övernatta i ett av sina rum. Nästa morgon dök två afrikaner upp på hotellet, de uppträdde som om de var mycket rädda, de gormade och skrek åt oss att att vi skulle skynda på: ”*We are going. Hurry, hurry, hurry.*”

De spelade upp ett drama för oss och krävde 50 euro av oss alla för plats på en minibuss. Bråttom, bråttom, bråttom! Vi fick en biljett till bussen. Vanligtvis håller jag mig lugn och observant även i kritiska situationer, så jag vände på biljetten och tittade på priset. Det var 6,50 euro. Dramat behövdes för att vi inte skulle hinna få tillfälle att protestera mot att vi blivit lurade på 43,50 euro.

Vi stoppades vid en checkpoint och blev förda in i skogen. Där fanns också andra människor samlade i väntan på kvällen. Under tiden fick vi instruktioner hur vi skulle bete

oss. Vara tysta, inte röka, inte dricka annat än flaskvatten. Allt vatten som rinner i bäckarna är giftigt, sade de. Vi var nu en grupp på cirka 60 personer. Många familjer, gamla och unga, mest syrier, men också irakier och afghaner.

Den ena afrikanen gick sin väg. Den andra sade att han är vår ledare. Vi måste göra allt exakt som han säger. Det finns mycket farliga djur i skogen, sade han. Vi gjorde oss i ordning för att gå.

Vi vandrade en och en halv timme i mörker och därefter höll vi en paus. De äldre hade svårt att hänga med i den bergiga terrängen. Vi återupptog vandringen och gick igen en och en halv timme. Plötsligt uppstod stor förvirring i täten. Någon skrek ”Stop!” Vi var omringade av beväpnad militär.

Vår guide började springa och försvann i mörkret. Några andra kastade också sina packningar och började springa. Soldaterna sköt i luften för att hindra oss att springa efter de andra. Jag beslöt att stanna där jag var.

Soldaterna samlade oss i en grupp och hade oss att vänta. Deras ledare talade i radiotelefon och efter en stund anlände tre militärfordon. Kvinnorna och barnen fick åka i bilarna, vi övriga följde efter till fots.

Vi vandrade 2-3 timmar. I gryningen kom vi fram till en garnison där vi placerades i ett fängelseliknande rum med cementgolv och en smutsig toalett. Vi visste inte vad som skulle hända med oss. Vi blev tillsagda att om vi ville ha mat skulle vi själva betala för den, men vi var alla trötta och önskade mest av allt att sova.

Följande morgon tog de våra fingeravtryck. Dörren till vårt rum stod öppen och huset omgärdades endast av en låg mur som det skulle vara lätt att bara kliva över. Vi var alltså inte i fängelse, men garnisonen fanns mitt i skogen bland höga berg, så vart skulle vi gå? Det fanns ingenstans att ta vägen. Vi beslöt att vi skulle hålla ihop och tillsammans försöka

förhandla oss fram till någon lösning.

Nästa dag blev vi kommenderade ut på en väg som gick genom en dal och ledda fram mot en gränsövergång. ”Ifall ni blir gripna igen på albansk mark blir ni satta i fängelse”, sade ledaren för den patrull som följt oss till gränsposteringen. Vi blev förda förbi de albanska gränsvakterna och ledaren pekade mot Grekland och sade ”Gå!”.

Vi var alla chockade och medtagna och kunde ingenting annat göra än att vandra de några hundra meter som skilde de två posteringarna från varandra, den albanska och den grekiska. Och där, i ändan av den raka vägen, stod vår afrikanske guide och vinkade åt oss.

Han mötte oss som om ingenting skulle ha hänt. Som om han inte skulle ha lämnat oss i sticket. ”Hello, vi fortsätter”, sade han. ”Det finns en ny väg” .. och mera bla bla bla – han ville ha sina pengar. ”Men det kostar mera den här gången, för det sker med bil.”

Vad skulle vi göra? Vi hade inget annat val än att lita på att det faktiskt fanns en annan rutt och att det skulle lyckas bättre nu. Men riskerna för oss hade vuxit, för om vi blev gripna ännu en gång skulle vi inte komma lika lätt undan.

Vi fördes in i skogen igen och blev tillsagda att vänta. Vi kunde höra bilar köra på den stora vägen. Det blev kväll. Många albaner kom till fots genom skogen från den albanska sidan. Det var beckmörkt när vår bil kom. ”Bilen är här, 150 euro”, sade vår guide.

Bilen var en begravningsbil. En likbil. Några i gruppen vägrade att sätta sig i den. Vi var 30 personer som tog risken att fortsätta. Trettio personer packades in i en bil som på sin höjd rymde åtta. Tre personer låg tryckta mot mig. En på mitt huvud. Jag hade problem med mina knän vid den här tiden och var vid varje hopp bilen gjorde på den ojämna vägen rädd att något skulle gå sönder i mina knän.

Tre personer rymdes inte med i likbilen. De skulle följa efter till fots.

Klockan var ett på natten när vi kom iväg. Vi körde ungefär en timme på gropiga vägar.

Några skrek och sa att de inte kunde andras, andra att bilen skulle stanna, men vi hade inte något sätt att stoppa bilen.

Plötsligt stannade bilen och vår chaufför skrek bryskt åt oss: ”Alla ut! Snabbt, snabbt, alla ut.”

Så fort alla hade kravlat ut ur bilen startade den med en rivstart och försvann i mörkret. Endast vår svarta guide var kvar med oss.

Jag kontrollerade att alla mådde bra och vände mig till vår anförare: ”Är vi i Albanien?”

”Ja.”

Jag litade inte på honom utan kollade på min GPS. ”Vi är ännu i Grekland.”

”Du har fel.”

”Titta på min GPS. Vi är ännu i Grekland. Ni har lurat oss.”

”Din GPS har fel. Vi är i Albanien.”

”Nej det är vi inte.”

Vi hade betalat för ingenting. För en timmes lidande.

Vår anförare verkade nu vara lika förvirrad och osäker som vi. Han ledde oss upp i bergen där vi stannade hela natten. Hans uppgift hade varit att förena oss med en grupp som redan fanns inne i Albanien. Vi var på fel plats.

Efter några telefonsamtal visade han oss i terrängen hur vi skulle gå. Vi skulle följa en

bergsbäck eller liten flod, gruppen skulle vänta på oss någonstans på andra sidan. Vi krävde att han skulle följa med, annars skulle han inte få sin betalning.

Vi gick längs bäcken, än på ena sidan, än på den andra och ibland mitt i bäckfåran. Stigen – om det var en stig – var hal och farlig. Sidorna stupade brant och ibland hade vi att gå längs stup som om någon hade fallit hade lett till benbrott eller kunde ha kostat honom livet. Det skulle heller inte ha funnits någon möjlighet att forsla en skadad person därifrån.

Vår ledsagare var ung och atletisk och kunde gå snabbt i den svåra terrängen. Han hade heller ingen tung packning att bära. Vi marscherade ungefär åtta timmar, utan mat, utan ordentlig vila och ständigt rädda för att falla eller bli gripna. Många var säkra på att vi hade gått vilse och att vi aldrig skulle hitta fram till människor igen.

Plötsligt dök två beväpnade albaner upp framför oss. ”Vi vill ha mat”, krävde vi. ”Vi är alla hungriga.”

”Okej, ni ska få mat. Fortsätt att gå.”

”Vi orkar inte längre.”

”En lastbil väntar på er. Fortsätt att gå. Det är inte långt.”

Vi fortsatte ännu en till en och en halv timme tills vi nådde en väg. Där fick vi bröd och tomater som vi betalade mycket pengar för.

Lastbilen som väntade på oss var avsedd för köttransport. Vi lastades in i lastbilen och dörrarna stängdes. Lastrummet var helt slutet, utan luftcirkulation. Vårt hopp övergick igen i skräck – vi trodde att vi skulle kvävas. Luften blev sämre och sämre. Efter en tid började vår utandningsfukt som kondenserats i taket droppa ner som ett regn över oss.

En mamma med ett barn fick en panikattack och började skrika hysteriskt. Vi dunkade mot väggen och skrek att bilen skulle stanna men den stannade inte. Föraren brydde sig inte om oss. Någon använde ett redskap för att försöka bända upp dörren utan att lyckas. Plötsligt kände vi att bilen gjorde en häftig rörelse och stannade. Det kändes som om den hade varit nära att stjälpas.

Vi hade fått punktering.

Dörren öppnades och vi kunde andas igen. Det kändes som om olyckan hade varit vår räddning. De två albanerna skrek något åt oss och vi förstod att vi skulle springa in i skogen, snabbt, innan det dök upp någon annan bil på vägen.

Sedan gav de sig iväg med en bil som kommit för att plocka upp dem. De skulle hämta verktyg för att reparera ringen, påstod de, och återvända så snabbt som möjligt. ”Vi behöver mat”, mimade jag. Vi hade inget språk gemensamt. ”Mat och vatten.”

Men en av dem kunde lite franska. ”Okej. Hurudan mat”, frågade han.

Vi hade totalt tappat verklighetsuppfattningen, för en beställde kyckling, någon annan hamburgare. Vi försökte ordna det som väl som möjligt medan vi väntade i skogen. Vi väntade hela natten. Hela nästa dag. Människorna drack vatten ur en bäck. Jag sade att de skulle vara försiktiga, jag hade redan behandlat ett av barnen för diarré. Jag hade några steriliseringstabletter i min medicinlåda som jag blandade med vattnet och sedan drack och delade resten med dem.

Vi såg några herdar som vinkade åt oss på avstånd men som vi inte fick kontakt med.

Två dagar senare kom de albanska smugglarna tillbaka. ”En lastbil väntar på er”, sade de. Vi kom överens inom gruppen att om det var samma bil stiger vi inte på. Vi ville inte uppleva kvävningsdöden ännu en gång.

Den lastbil som väntade på oss verkade vara i dåligt skick. Vi tvekade. Albanerna spelade upp samma drama. ”Skynda er, raska på, polisen kan komma när som helst.” Utrymmet i lastrummet var mindre, och vi var 30 personer som skulle dela på det, med det var inte tätt. Genom stora springor i golvet som vi försökte göra ännu större trängde frisk luft in.

På ett ställe blev vi kommenderade ut ur bilen, och blev anvisade att vada över en grund flod. På andra sidan skulle vi vänta på en annan lastbil. Vi hade inte fått mat på hela tiden och var mycket hungriga.

Vi väntade två och en halv timme. Vi visste inte vad som skulle hända med oss eller vad som faktiskt hände, men vi tror att det pågick något slags konfrontation mellan polisen och maffian vid vägen. Vi hörde skottlossning. Lite senare fortsatte färden längs små sidovägar så att vi på dagen fick skjuts i bil, på natten tvingades gå i skogen. Varje byte av lastbil kostade. Den som inte betalade fick inte komma med.

På kvällen stannade vi på en gropig sidoväg. Vi kunde höra hundar skälla och häftiga kommandorop på albanska. Tumult utbröt och vi blev i all hast kommenderade ner från lastbilen. Igen samma ”skynda, skynda” och ”polis, polis”, många skrek i panik, även smugglarna skrek: ”ge er iväg, stick i väg – ni ska över det där berget, där är Montenegro”.

Smugglarna pekade upp mot en brant bergsvägg. Den verkade vara omöjlig att ta sig över.

Vi fick en vägvisare med oss, som igen skulle ha ersättning och började klättra. Någon mat eller något vatten hade vi ännu inte fått. Var femte minut var vi tvungna att ta en paus, trots att vägvisaren hela tiden försökte få oss att skynda på. Efter en tid kom vi till ett hus med hundar som skällde vilt på oss.

Vi krävde att vår vägvisare skulle skaffa fram lite mat och vatten till oss, men han vägrade. Vi fortsatte, högre upp i bergen. Efter en halvtimme orkade jag inte längre. Jag hade gett all min mat och allt mitt vatten till barnen och led svårt av hunger och uttorkning. Jag lade mig

ner för att vila och sade till de andra att de skulle fortsätta. Jag hade redan kastat 80 % av innehållet i min ryggsäck, men på grund av mina problem med det högra knäet och svår törst orkade jag inte längre.

När jag vilat ringde jag syriern – till all tur befann jag mig inom ett område där telefonen hade täckning och batteriet var inte helt tömd. Han berättade hur jag skulle gå. Först när det ljusnade på morgonen såg jag hur brant och livsfarlig den stig vi hade följt var.

Jag försökte hitta vatten men fann ingenting. Jag ropade, men ingen hörde mig. Två gånger föll jag ihop av utmattning – den ena gången var jag nära att falla utför ett stup men lyckades få tag i ett träd och rädda mig. Men jag måste tvinga mig upp igen och fortsätta.

På håll såg jag ett hus och trodde att det var dit vi skulle. Låg huset i Montenegro? Jag visste inte. Jag hade ingen aning om var jag befann mig. Medan jag kämpade mig fram mot huset började det regna svagt. Jag sträckte ut tungan och försökte fånga regndropparna. Regnet var emellertid alltför glest och alltför kortvarigt för att det skulle ge lindring.

Tre timmar senare kom jag fram till huset. Det var tomt. En orm ringlade iväg när jag undersökta omgivningen kring huset. Där fanns en brunn men den var torr. Längre upp på berget vallade en herde sina får. Jag försökte nå upp till honom, men fårflocken och herden rörde sig snabbare än jag. Efter en stund kom han emellertid tillbaka.

”Mjölk?” sade jag. ”Kan jag få mjölk?”

”Nej. Gå, gå!”

”Albania? Montenegro?” sade jag.

”Albania.”

Så jag var ännu kvar i Albanien. Han visade hur jag skulle gå för att komma över gränsen.

KAPITEL 8

”No chance.” Flykten fortsätter.

”Vi gick tillbaka till busstationen. Utanför stationen ligger en park, Bristol park. Den var fylld med flyktingar som alla ville samma sak som vi: att komma vidare till Väst Europa. Vi sov i parken under bar himmel. Det var kallt. Det var i maj år 2015.”

Min grupp hade nått över gränsen vid 4-5 tiden på natten. Jag kom fram klockan ett följande dag. Det första jag mötte var en raggig, skällande hund. Sedan kom jag fram till ett bebott hus. Min första fråga gällde vatten. Min andra om det här var Montenegro.

”Ja. Montenegro.”

Jag kunde dricka mig otörstig på vatten. Sedan bjöd mannen på en omelett med bröd och tomat. Han började fråga ut mig om vad som hade hänt och lyssnade noggrant på mina svar.

”Din grupp väntar på dig i skogen”, sade han sen. Även han var alltså en länk i smuggelkedjan.

Min grupp väntade faktiskt längre bort i skogen. Vi hade ursprungligen varit 30 personer men några hade valt att börja gå, så vi var 10 personer kvar. Senare fick vi höra att de som beslutat att vandra hade tagits av den montenegrinska polisen.

Vi fick besked om att vi skulle vänta tills det blev kväll. Det skulle komma bilar och hämta oss, men det skulle kosta 200 euro per person. Jag hade lånat pengar till syriern och hade inte så mycket pengar kvar. Jag sade att jag då också vandrar i stället. De övriga i gruppen lovade att de skulle betala min andel om jag följde med dem.

Vi fick fortsätta i personbilar, fyra personer i varje bil. Vi hade lyckats ta oss till Montenegro, vi trodde att de värsta prövningarna var över, men de fortsatte. Smugglarna satte av oss vid en sidoväg och sade att vi skulle fortsätta framåt tills vi kom till ett hotell.

Vi vandrade tre, fyra timmar i mörkret till vi kom till ”hotellet”. Det var ett gammalt hus med ett stort sovrum med tjugo bäddar, ett kök och en toalett. Ingenting annat. Några andra flyktingar var inhysta i samma ”hotell”.

Följande dag tog vi en taxi till Inrikesministeriet. Vi förhördes tre och tre av en trevlig tolk, man tog våra fingeravtryck och gav oss ett papper som gav oss rätt att stanna två veckor i landet. Efter det fördes vi till en flyktingförläggning.

Mottagningscentret var bra, finansierat av en internationell humanitär organisation. Vi fick mat, kunde duscha oss och sedan sova ut. När jag tittade mig i spegeln efter att ha rakat mig kände jag knappt igen mig. Hyn hade börjat lossna i ansiktet på grund av för mycket sol och för lite näring.

Jag lyckades också ordna upp mina finanser med syriern i lägret. Han hade fått pengar via Western Union. Vi beslöt att vi inte längre skulle använda oss av samma smugglare utan försöka hitta någon som vi bättre kunde lita på.

Färden fortsatte några dagar senare. Syriern hade förhandlat med en smugglare om att föra oss till Serbien. Det var många grupper som ville vidare från flyktingcentralen. Varje grupp fick en egen guide, och varje guide påstod att deras rutt var bäst. Naturligtvis var det lögn allt samman.

Vi fick en halv timme på oss att göra oss klara, och fick en adress som vi skulle gå till. Där fick vi vänta länge på de fyra bilar som skulle ta oss vidare. Det var alltid vi som väntade. Aldrig smugglarna. Klockan var sju på kvällen.

Vi passerade flera byar, det blev mörkt; färden gick vidare längs små och gropiga byvägar. Sedan upprepades det drama som vi upplevt så många gånger tidigare. Bilarna stannade plötsligt, chauffören hoppade ut ur bilen, slet upp dörren och skrek ”polis! polis!” och visade att vi skulle springa in i skogen. Det var kallt. Vi satt och huttrade i mörkret. Vår guide hade oss att sitta stilla och tysta.

Efter en lång väntan kom bilarna tillbaka. Vi åkte på dåliga vägar brant uppåt i kanske två timmar. Bilarna stannade. ”Vi kan inte köra er längre”, sade de. ”Vägen tar slut här.”

Vi fick två guider med oss upp genom skogen. Vi korsade bäckar, gick uppför branta stup men det gick långsamt, vi hade ju även barn och åldringar med oss.

När vi började klättringen uppför berget hade jag frågat hur långt vi skulle gå. ”En och en halv timme”, hade guiden svarat. Nu hade vi gått fyra timmar, och bara sett berg och mörker omkring oss. Vi var mycket trötta. Några lade sig ner och sade att de inte orkade längre. ”Nej, inte ligga, bara gå, gå!” fräste vår guide.

Vi hjälpte varandra och fortsatte ännu i tre timmar. När vi kom upp på en bergstopp steg solen upp. Vår guide pekade: ”Ni skall gå till den där staden där framme. Där finns polis. De tar hand om er och ger er visum att vistas i Serbien. Vi kan inte följa er längre för de griper oss. Inte er. Ni är fria att röra er inom landet.”

När vi kom fram till staden var det tidig förmiddag. De äldre och barnen fick lift med en traktor den sista biten. Inne i stan mötte vi skolbarn på väg till skolan. Några följde efter oss och bad om pengar. Jag var chockad. Här går vi, en liten skock smutsiga, trötta och hungriga statslösa flyktingar och så kommer några friska och välnärda barn och ber oss om pengar! Många av oss var så trötta att de vinglade och hade svårt att hålla balansen. Vi fick lov att stötta dem för att kunna fortsätta framåt.

Vi hittade polisstationen och jag gick in tillsammans med syriern för att anmäla vår ankomst. Vi fick order om att vänta i parken utanför, en konstapel skulle komma och samla in våra uppgifter. Jag tror att alla lade sig i gräset och somnade omedelbart.

Jag blev väckt av att en polis sparkade mig på sulorna. ”Vem är du, vad du gör här?”

Jag berättade att jag var läkare, från Irak.

”Du läkare? Varför du lämnar ditt land?”

Jag hade fått samma fråga i Grekland och visste att jag skulle bli tvungen att besvara den igen. Både inför mig själv, och inför andra.

Jag svarade att på grund av kriget. Det är förstås sant, men för mig är det mera komplicerat än så. Om jag hade stannat i Mosul hade jag varit tvungen att överge de tre prioriteringar jag gjort upp för mig. Jag skulle ha varit tvungen att tjäna IS och inte i första hand mitt eget folk. Jag skulle inte ha haft möjlighet att fullfölja mina studier. Jag skulle inte kunna leva i trygghet.

Alla dessa tre saker tillsammans är orsaken till varför jag inte längre kunde stanna i Irak och i min hemstad Mosul. I själva verket skulle jag redan ha varit död om jag stannat i Mosul, för IS dödade de läkare som vägrade att svära trohetsed till Kalifatet.

Jag har sett listor i *The Guardian* på mina kollegor som IS avrättat. Jag har också sett videor hur avrättningarna går till. Det sker inte bara genom halshuggning, arkebusering (de låter till och med barn sköta avrättningarna) eller hängning. IS har utvecklat en makaber barbarisk fantasi i konsten att döda. De placerar bundna kroppar i rad på en väg och kör över dem med en pansarvagn. Bredvid står människor och jublar. De packar in människor i en bil och tänder eld på den. Eller använder den som måltavla för sina raketgevär. De sätter folk i en metallbur och sänker långsamt ner den i vattnet. De fäster till och med undervattenskameror

på burarna för att riktigt kunna njuta av sitt barbari.

Jag är ledsen att jag avbröt berättelsen med de här ohyggligheterna som jag själv inte kan blunda för eftersom jag vet vad som har hänt mina kollegor och vad som ännu kan hända med mina vänner och min familj i Mosul.

Hur som helst. Vi fick alla ett papper på polisstationen. Det gav oss rätt att övernatta på ett angivet ställe. Efter att ha sökt stället en tid insåg vi att det inte var det hotell som utlovats oss, utan en övergiven fabriksbyggnad. Allt var smutsigt och nedgånet. Skabbiga hundar och utsvultna katter sprang omkring i korridorerna. Men människorna på mottagningscentret var vänliga och vi fick alla en säng med rena lakan att sova i.

Det registreringsintyg vi fått av polisen gällde bara för den förläggning vi övernattat på, så när vi följande dag ville fortsätta till Belgrad med buss fick vi resa utan papper.

För att få ett nytt intyg på att vi var flyktingar utan uppehållstillstånd gick vi till polisstationen i Belgrad. Utanför var det fullt med folk. Det regnade. Vår grupp fick order att vänta utanför. Efter en och en halv timme kom en polisofficer för att tala med oss. Han sade att det inte fanns några möjligheter att få ett nytt papper. ”No chance.”

Vi gick tillbaka till busstationen. Utanför stationen ligger en park, Bristol park. Den var fylld med flyktingar som alla ville samma sak som vi: att komma vidare till Västeuropa. Vi sov i parken under bar himmel. Det var kallt. Det var i maj år 2015.

Vår grupp skingrades följande dag. Några begav sig iväg på egen hand. Vi sade hej och lycka till och på återseende. Vi nio som blev kvar var de som ursprungligen varit tillsammans i gummibåten från Dikili. Vi hade upplevt mycket och vi litade på varandra.

Det pris smugglarna erbjöd för en fortsatt resa in i EU var högt, mycket högt. Vi hade inte råd med det. Så vi beslöt oss att ta oss vidare på egen hand. Vi hade inga exakta rutter till

vårt förfogande men efter att ha fått rapporter från folk som redan tagit sig över gränsen visste vi ungefär hur vi skulle gå tillväga.

Vi kom i kvällen fram till en stad nära gränsen. Utanför staden skulle det finnas taxibilar som nattetid, under två timmars tid, kunde föra flyktingar över gränsen. Man sade oss att ”fönstret skulle vara öppet” då. Men vi kom försent till mötesplatsen, för vi hade fått en ny medlem i vår grupp. Han hade en krigsskada i höften och haltade svårt.

Vi blev tvungna att fortsätta till fots längs en stig, som på en bits avstånd följde en väg. Landskapet var öppet, så det skulle ha varit omöjligt för en hel grupp att gömma sig på annat sätt än att kasta sig ner i något dike. Därför hade vi klätt oss i våra mörkaste kläder. När vi närmade oss det vi trodde var gränsen blev jag ombedd att gå upp på vägen för att se om det fanns vakter längre fram. Jag lade ifrån mig min ryggsäck och min sovsäck och smög mig upp på vägen.

Det jag såg var kanske en gräns, eller en bro, några gatlyktor och något som liknade en fabrik. Jag gick närmare. Då hörde jag en bil närma sig med släckta lyktor. Jag gömde mig i gräset. Den stannade, jag hörde visslingar, rop, och förstod att min grupp hade blivit gripen. Jag gömde mig i en närbelägen skogsdunge och vågade inte visa mig på vägen igen. Jag försökte sova en stund, men det var omöjligt på grund av kölden och myggorna som anföll mig i svärmar.

Jag måste ändå ha slumrat till, för jag väcktes av en kvinnoröst som ropade ett namn. Namnet på en hund, eller en ko? Jag visste inte. Kvinnan upptäckte mig men gick vidare som om hon ingenting hade sett. Man hade berättat för oss att Ortsbefolkningen får en belöning om de avslöjar flyktingar för myndigheterna, men vi visste inte om det var sant. Jag tyckte ändå att det var osäkert att ligga kvar och begav mig djupare in i skogen.

Efter en halvtimme hörde jag två patrullbilar komma körande längs en skogsstig. De stannade där jag hade befunnit mig. Efter en stund begav de sig iväg. I stället kom två

gränsvakter på motorcykel. De kunde röra sig djupare in i skogen och var inte längre än tjugo meter ifrån mig där jag gömde mig i ett busksnår. Men också de for sin väg.

Medan jag låg och tryckte i snåret hörde jag ett surrande ljud. Jag kom ihåg att vi hade hört ett liknande ljud på natten. Nu förstod jag vad det var. En drönare. Den var kanske utrustad med värmekamera. De hade sett oss långt innan vi hade sett dem. Jag tänkte att om jag hade det slags högteknologi emot mig var jag förlorad.

Jag väntade tills det blev mörkt innan jag gick för att ta reda på min ryggsäck och min sovsäck. Jag kunde bara hoppas att de fanns kvar, för jag ville inte uppleva en natt till i skogen, ensam och utan sovsäck. Jag var rädd för skogen och för alla vilda djur som man hade sagt att rör sig där.

När jag kom närmare vägen hörde jag att en flyktinggrupp kom vandrande på samma stig som vi natten innan. De talade arabiska. Men jag såg också att en gränspolispatrull väntade på dem. Jag kunde inte ropa för att varna flyktingarna utan kröp ihop för att se vad som skulle hända.

Jag blev mycket överraskad. Först utbröt det panik bland flyktingarna och rop av förtvivlan. Sedan byttes veropen i tacksamhet, ”thank you, thank you very much, thank you” hörde jag någon säga. Och gruppen följde frivilligt och till synes lättad efter poliserna. Jag förstod ingenting.

Men eftersom poliserna hade verkat hyggliga och jag saknade alternativ, sökte jag reda på min packning och följde efter den väg flyktingarna hade gått. Jag var trött, törstig, hungrig och frusen. Och rädd. Rädd för ensamheten och den mörka skogen. Om de sätter mig i fängelse är jag i alla fall inte ensam, inte i skogen och inte utan mat och dryck.

När jag passerat bron befann jag mig i ett nytt land. I ett EU-land. Ingen hade hindrat mig. Jag kunde fortsätta min flyktresa. Min telefon hade dött långt tidigare, så jag hade ingen

aning om var jag befann mig. Någonstans, i utkanten av Europa.

EPILOG

Helsingfors

“På natten som aldrig blev natt sjöng en fågel länge och högt nere vid viken.”

Jag anlände till Helsingfors i början på sommaren 2015. Det första jag ville var att söka upp en polis för att anmäla mig som asylsökande flykting. Poliser måste det väl finnas i centrum av staden tänkte jag, så min första uppgift var att hitta centrum.

Jag väntade mig att det i centrum skulle finnas höga hus och många människor, men jag hittade inget sådant ställe. Hur kan det vara så tomt i en huvudstad? Jag åkte spårvagn – vi har inga spårvagnar i Irak, det kändes konstigt att åka tåg längs gator – men hamnade på en ändhållplats och åkte med samma spårvagn tillbaka. En gång såg jag en polisbil men visste inte hur jag skulle stanna den.

I sex timmar vandrade jag omkring i Helsingfors och sökte en polis. Ett värdigt slut på mina irrfärder? Till slut förstod jag att centrum är järnvägsstationen. Inne i vänthallen hörde jag två män tala arabiska och frågade dem hur jag skulle hitta en polis. ”Åk till Böle”, sade de. ”Där finns polisstationen.”

Jag fick vänta en stund på polisstationen, för andra asylsökande stod i kö före mig. Men vid sextiden på kvällen var allting klart, allt hade gått lugnt och smidigt och jag blev anvisad en plats på en flyktingförläggning som jag anlände till senare på kvällen.

Vad skall jag mera säga? Jag kände mig fysiskt trygg på förläggningen, men mentalt förvirrad, osäker, orolig för min familj, för min stad. Jag insåg att jag skulle bli tvungen att bygga upp en ny person inom mig, med en annan identitet, och med början från noll. Från lägre än noll. Jag kunde inte språket, jag visste ingenting om landet, kunde inte orientera mig i dess kulturella kännetecken.

Jag började tvivla på mig själv. Hade jag gjort rätt, hade jag fattat riktiga avgöranden, och vad är det för ett folk du har bestämt dig för att leva tillsammans med, tänkte jag? Det var en chock för mig att uppleva mig så fullständigt annorlunda och avvikande bland alla dessa blonda människor. Jag kände mig utpekad och iakttagen. Jag kunde inte smälta in i befolkningen så som jag alltid har velat göra.

De första veckorna kände jag mig trygg endast i mitt rum. Jag vågade inte gå ut. Jag hade hemska mardrömmar och svårt att sova. Så småningom började jag söka uppgifter om Finland på nätet och personalen på förläggningen hjälpte mig att hitta böcker att läsa. Jag blev anvisad en grundkurs i finska språket, och det var första gången jag gick ut: för att lära mig några ord finska.

När jag lämnat den värsta skräcken bakom mig vågade jag göra längre turer i omgivningen.

Det var så förunderligt, alltsammans. När jag gick ut på gatan i Mosul sökte jag ständigt med ögonen eventuella bomber som någon placerat ut, bilar som verkade misstänkta, krypskyttar på hustaken. I luften fanns det ständigt en stank av explosioner, av krutrök, brinnande sopor eller döda kroppar. Mycket var förstört eller höll på att förstöras. Allt var torrt och dött och brunt som ökensand.

Helsingfors på sommaren var så förunderlig, så annorlunda. Så grön. I parkerna lekte barn bland solbadande människor och hundar. Det vilade en doft av hav och grönska och blommor över allting. När det regnade kunde jag höra prasslet i trädkronorna. På natten som aldrig blev natt sjöng en fågel länge och högt nere vid viken. Och allting togs så väl hand om: människorna, djuren, naturen.

Det jag nu söker är kanske en livsfilosofi. Vad är det som är viktigt? Är det rättvisa? Är det att förtrösta på ödet och allt vad det för med sig? Är det att tro på att vi alla har ett fritt val att välja våra liv? Är det det svar jag söker?

När jag försjunker i tankar på min situation börjar tårar ofrivilligt droppa ur mina ögon, som vittnen, jag kan inte stoppa dem, och jag får för mig att tårarna är svaret, det fysiska svaret på mina frågor, men att en dag ett leende i stället lika ofrivilligt kan bana väg genom min själsliga förvirring fram till den kroppsliga trygghet jag ändå känner. Vem är jag? Vem är du? Vem är vi? Sist och slutligen är vi alla människor.